ROZSUDOK SÚDU PRVÉHO STUPŇA (prvá komora)
z 13. decembra 2006 *

Vo veci T-138/03,

É. R., O. O., J. R., A. R., B. P. R., bydliskom vo Vaulx-en-Velin (Francúzsko),

T. D., J. D., D. D., V. D., bydliskom v Palaiseau (Francúzsko),

D. E., É. E., bydliskom v Ozoir-la-Ferrière (Francúzsko),

C. R., bydliskom vo Vichy (Francúzsko), **H. R., M. S. R., I. R., B. R., M. R.**, bydliskom v Pau (Francúzsko),

C. S., bydliskom v Paríži (Francúzsko),

v zastúpení: F. Honnorat, advokát,

žalobcovia,

* Jazyk konania: francúzština.

proti

Rade Európskej únie, v zastúpení: pôvodne M. Balta a F. Ruggeri Laderchi, neskôr M. Balta a F. Florindo Gijón, splnomocnení zástupcovia,

a

Komisii Európskych spoločenstiev, v zastúpení: pôvodne D. Booss a G. Berscheid, neskôr G. Berscheid a T. van Rijn, splnomocnení zástupcovia,

žalované,

ktorej predmetom sú žaloby o náhradu škody podľa článku 235 ES a článku 288 druhého odseku ES, smerujúce k získaniu náhrady ujmy údajne utrpenej žalobcami z dôvodu kontaminácie a následného úmrtia členov ich rodín, vykazujúcich nový variant Creutzfeld-Jacobovej choroby, spojených s objavením sa a rozšírením bovinnej spongiformnej encefalopatie v Európe, za ktoré mali zodpovedať Rada a Komisia,

SÚD PRVÉHO STUPŇA
EURÓPSKYCH SPOLOČENSTIEV (prvá komora),

v zložení: predseda komory R. García-Valdecasas, sudcovia J. D. Cooke a I. Labucka, tajomník: J. Palacio González, hlavný referent,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní zo 16. februára 2006,

vyhlásil tento

Rozsudok

Skutkové okolnosti

I — *Výskyt bovinnej spongiformnej encefalopatie a nového variantu Creutzfeldt-Jakobovej choroby a opatrenia Spoločenstva a vnútroštátne opatrenia na boj proti týmto chorobám*

1 Bovinná spongiformná encefalopatia (ďalej len „BSE"), známa aj ako „choroba šialených kráv", patrí do skupiny chorôb označovaných ako prenosné spongiformné

encefalopatie, pre ktoré je charakteristická degenerácia mozgu a špongiovitý vzhľad nervových buniek pri analýze. Týmto chorobám predchádza nezistiteľná inkubačná doba, počas ktorej nakazené, na pohľad zdravé subjekty, nevykazujú žiaden klinický príznak. Pravdepodobnou príčinou vzniku BSE je zmena prípravy krmív určených pre hovädzí dobytok, ktoré obsahujú bielkoviny pochádzajúce z oviec, ktoré mali chorobu nazývanú „klusavka oviec" (scrapie). Prenos tejto choroby mohol byť spôsobený predovšetkým požitím krmív, a to najmä mäsovokostnej múčky, obsahujúcej pôvodcu infekcie, ktorý nebol odstránený.

2 BSE bola prvýkrát zistená v Spojenom kráľovstve v roku 1986. Epizootické ochorenie sa v tejto krajine rýchle rozvinulo, a to z 442 prípadov na konci roka 1987 na maximálny ročný výskyt približne 37 000 prípadov v roku 1992. Od začiatku 90. rokov boli prípady BSE zistené v ďalších členských štátoch.

3 V júli 1988 Spojené kráľovstvo rozhodlo na jednej strane zakázať predaj krmív určených pre prežúvavce a obsahujúcich bielkoviny prežúvavcov a na druhej strane zakázať chovateľom, aby takýmito krmivami kŕmili prežúvavce [„Ruminant Feed Ban" uvedený v Bovine Spongiform Encephalopathy Order (nariadenie o bovinnej spongiformnej encefalopatii) (1988, SI 1988/1039), neskôr zmenenom a doplnenom].

4 Aj inštitúcie Spoločenstva začali od júla 1989 prijímať predpisy proti BSE. Väčšina týchto opatrení bola prijatá na základe smernice Rady 89/662/EHS z 11. decembra 1989 o veterinárnych kontrolách v obchode vnútri spoločenstva s cieľom dobudovania vnútorného trhu (Ú. v. ES L 395, s, 13; Mim. vyd. 03/009, s. 214) a smernice Rady 90/425/EHS z 26. júna 1990 týkajúcej sa veterinárnych a zootechnických kontrol uplatňovaných v obchode vnútri spoločenstva s určitými živými zvieratami a výrobkami s ohľadom na vytvorenie vnútorného trhu (Ú. v. ES L 224, s. 29; Mim. vyd. 03/010, s. 138), ktoré Komisii umožnili prijímať ochranné opatrenia v prípade, ak vznikne riziko pre zvieratá alebo ľudské zdravie.

5 Rozhodnutie Komisie 89/469/EHS z 28. júla 1989 o niektorých ochranných opatreniach proti BSE v Spojenom kráľovstve [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES L 225, s. 51) zaviedlo určitý počet obmedzení obchodu s hovädzím dobytkom, ktorý sa narodil v Spojenom kráľovstve pred júlom 1988, vnútri Spoločenstva. Toto rozhodnutie bolo zmenené a doplnené rozhodnutím Komisie 90/59/EHS zo 7. februára 1990 (Ú. v. ES L 41, s. 23), ktoré zovšeobecnilo zákaz vývozu hovädzieho dobytka pochádzajúceho zo Spojeného kráľovstva na všetok hovädzí dobytok starší ako šesť mesiacov. Rozhodnutím Komisie 90/261/EHS z 8. júna 1990, ktorým sa mení a dopĺňa rozhodnutie 89/469 a rozhodnutie 90/200/EHS stanovujúce dodatočné požiadavky pre niektoré tkanivá a orgány, pokiaľ ide o BSE [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES L 146, s. 29), sa stanovilo, že dodržiavanie takéhoto zákazu by malo byť zabezpečené označením zvierat osobitnou značkou a zavedením systému počítačových záznamov, ktorý by umožňoval identifikáciu zvierat. Navyše, rozhodnutím Komisie 90/134/EHS zo 6. marca 1990 (Ú. v. ES L 76, s. 23) bola BSE zaradená do zoznamu chorôb, ktoré podliehajú hláseniu v zmysle smernice Rady 82/894/EHS z 21. decembra 1982 týkajúcej sa hlásenia nákaz zvierat v spoločenstve (Ú. v. ES L 378, s. 58; Mim. vyd. 03/005, s. 191).

6 Rozhodnutím Komisie 90/200/EHS z 9. apríla 1990, ktorým sa stanovujú dodatočné požiadavky pre niektoré tkanivá a orgány, pokiaľ ide o BSE [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES L 105, s. 24), sa zaviedla séria opatrení určených na obmedzenie obchodu s niektorými tkanivami a orgánmi (mozog, miecha, mandle, týmus, slezina a črevá) pochádzajúcimi z hovädzieho dobytka staršieho ako šesť mesiacov určeného na porážku vnútri Spoločenstva medzi Spojeným kráľovstvom a inými členskými štátmi. Rovnako bolo zakázané odosielanie iných tkanív a orgánov, ktoré nie sú určené na ľudskú spotrebu, a stanovilo sa, že každý hovädzí dobytok, u ktorého existuje klinické podozrenie na BSE, musí byť porazený oddelene, a jeho mozog musí byť preskúmaný na účely preukázania choroby. V prípade potvrdenia BSE rozhodnutie nariaďovalo zničenie tela a vnútorností zvieraťa. Rozhodnutím Komisie 92/290/EHS zo 14. mája 1992 o niektorých ochranných opatreniach proti BSE, pokiaľ ide o embryá hovädzieho dobytka v Spojenom kráľovstve [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES L 152, s. 37), sa všetkým členským štátom uložila povinnosť zabezpečiť, aby sa do iných členských štátov neodosielali embryá hovädzieho dobytka pochádzajúce zo samíc, u ktorých bola existencia BSE potvrdená alebo u ktorých existuje takéto podozrenie. Pokiaľ ide o Spojené kráľovstvo, týmto rozhodnutím bol zakázaný vývoz embryí pochádzajúcich zo zvierat narodených pred 18. júlom 1988 a nariadilo sa prijatie opatrení potrebných na identifikáciu zvierat, ktorým boli tieto embryá odobraté.

7 Rozhodnutím Komisie 94/381/ES z 27. júna 1994 o niektorých ochranných opatreniach týkajúcich sa BSE a kŕmení bielkovinami pochádzajúcimi z cicavcov [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES L 172, s. 23) sa v celom Spoločenstve zakázalo používanie bielkovín pochádzajúcich z cicavcov v krmivách prežúvavcov; v každom prípade mohla Komisia udeliť povolenie kŕmiť prežúvavce bielkovinami pochádzajúcimi z iných cicavcov tým členským štátom, ktoré boli schopné uplatňovať systém umožňujúci odlíšenie živočíšnych bielkovín pochádzajúcich z prežúvavcov od živočíšnych bielkovín pochádzajúcich z neprežúvavcov.

8 V roku 1995 identifikoval útvar poverený dozorom nad Creutzfeldt-Jakobovou chorobou (ďalej len „CJCH") v Edinburghu (Spojené kráľovstvo) desať prípadov CJCH. Táto neurologická nevyliečiteľná a smrteľná choroba postihuje človeka a patrí medzi ľudské spongiformné encefalopatie. Zistené prípady vykazovali dostatočne odlišnú formu od klasickej CJCH na to, aby boli opísané ako nový variant CJCH (ďalej len „nvCJCH"). Všetci pacienti boli mladí (medzi 19 až 41 rokmi, v priemere 29 rokov), choroba u nich trvala relatívne dlho (v priemere 13 mesiacov) a išlo o klinický model odlišujúci sa od klasickej CJCH a vykazujúci úplne nové histologické vlastnosti, ktoré boli zistené pri pitve.

9 Poradný výbor pre spongiformnú encefalopatiu (Spongiform Encephalopathy Advisory Committee, ďalej len „SEAC"), nezávislá vedecká inštitúcia poverená poskytovaním poradenstva vláde Spojeného kráľovstva v oblasti BSE, vydal 20. marca 1996 oznámenie, v ktorom sa uvádzalo desať prípadov nvCJCH, a v ktorom sa uvádzalo, že „napriek tomu, že neexistuje žiadny priamy dôkaz o spojitosti... [v tomto štádiu], najpravdepodobnejším vysvetlením [je], že tieto prípady súvisia s vystavením sa BSE predtým, ako bol v roku 1989 zavedený zákaz niektorých špecifikovaných vnútorností hovädzieho mäsa".

10 Dňa 27. marca 1996 prijala Komisia rozhodnutie 96/239/ES o niektorých naliehavých opatreniach na ochranu proti BSE [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES L 78, s. 47), ktorým sa zakázalo odosielanie všetkého hovädzieho dobytka a všetkého hovädzieho mäsa alebo z neho získaných výrobkov z územia Spojeného kráľovstva

do iných členských štátov a tretích krajín. Toto rozhodnutie sa týkalo najmä: po prvé živého hovädzieho dobytka, jeho spermií a embryí; po druhé mäsa hovädzieho dobytka porazeného v Spojenom kráľovstve; po tretie výrobkov získaných z hovädzieho dobytka porazeného v Spojenom kráľovstve, ktoré by sa mohli dostať do potravinového alebo krmivového reťazca, a výrobkov určených na lekárske, kozmetické alebo farmaceutické použitie; po štvrté mäsovokostnej múčky pochádzajúcej z cicavcov.

11 Dňa 18. júla 1996 zriadil Európsky parlament dočasný vyšetrovací výbor pre BSE. Dňa 7. februára 1997 prijal tento výbor správu o údajnom porušení práva Spoločenstva, resp. nesprávnom úradnom postupe pri jeho uplatňovaní, v oblasti BSE bez toho, aby boli dotknuté právomoci súdov Spoločenstva a vnútroštátnych súdov (ďalej len „správa vyšetrovacieho výboru"). V tejto správe sa zdôrazňuje, že Komisia, Rada, a takisto orgány Spojeného kráľovstva nesprávne riadili krízu v súvislosti s BSE, a kritizuje sa činnosť výborov Spoločenstva poverených veterinárnymi a hygienickými otázkami.

12 Na základe rozhodnutia Komisie 97/534/ES z 30. júla 1997 o zákaze používania materiálov predstavujúcich riziko z hľadiska prenosných spongiformých encefalopatií [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES L 216, s. 95) sa zakázalo používanie uvedených „špecifických rizikových" materiálov (ďalej len „ŠRM"), teda v prvom rade lebiek vrátane mozgu a očí, mandlí a miechy hovädzieho dobytka staršieho ako dvanásť mesiacov a oviec a kôz starších ako dvanásť mesiacov alebo zvierat, ktoré majú cez ďasno prerezaný stály rezák, a v druhom rade sleziny oviec a kôz. Odo dňa nadobudnutia účinnosti tohto rozhodnutia sa na účely získavania mechanicky oddeleného mäsa zakázalo používanie všetkých ŠMR, ako aj používanie chrbtice hovädzieho dobytka, oviec a kôz. Okrem toho sa so ŠRM muselo pri jeho ničení osobitne zaobchádzať a musel sa spaľovať, pričom tým neboli dotknuté dodatočné opatrenia, ktoré členské štáty prijali vo vzťahu k zvieratám porazeným na ich vlastnom území. Dátum nadobudnutia účinnosti tohto rozhodnutia, pôvodne plánovaný na 1. januára 1998, sa viackrát presúval, až bol napokon preložený na 30. jún 2000.

13 Dňa 29. júna 2000 však Komisia prijala rozhodnutie 2000/418/ES upravujúce používanie materiálov predstavujúcich riziko z hľadiska prenosných spongiformných encefalopatií, ktoré mení a dopĺňa rozhodnutie 94/474/ES [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES L 158, s. 76), pričom toto naposledy uvedené rozhodnutie, ktoré prijala Komisia 27. júla 1994, sa týkalo niektorých ochranných opatrení proti BSE a zrušenia rozhodnutí 89/469 a 90/200 (Ú. v. ES L 194, s. 96). Rozhodnutie 2000/418 zrušilo a nahradilo rozhodnutie 97/534 a nakoniec upravilo používanie ŠRM tak, že definovalo suroviny z hovädzieho dobytka, oviec a kôz, ktoré sa museli odstrániť a zničiť po 1. októbri 2000, podľa osobitného postupu určeného k zabezpečeniu neprenosnosti BSE. Toto rozhodnutie rovnako zakázalo používanie kostí hlavy a chrbtice týchto zvierat v určitých prípadoch a používanie určitých postupov porážky.

14 Dňa 4. decembra 2000 prijala Rada rozhodnutie 2000/766/ES o niektorých ochranných opatreniach v súvislosti s prenosnými spongiformnými encefalopatiami a o používaní živočíšnych bielkovín v živočíšnych krmivách [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES L 306, s. 32), ktoré nadobudlo účinnosť 1. januára 2001 a ktorým sa členským štátom uložil zákaz používania spracovaných živočíšnych bielkovín v krmivách hospodárskych zvierat, ktoré sú držané, kŕmené alebo chované na výrobu potravín.

15 Dvor audítorov prijal 13. septembra 2001 osobitnú správu č. 14/2001 o BSE (Ú. v. ES C 324, s. 1). V tejto správe Dvor audítorov preskúmal opatrenia týkajúce sa BSE, ktoré Európska únia prijala a vykonávala na účely určenia a riešenia nebezpečenstva výskytu a šírenia BSE a hrozbu, ktorú táto choroba môže predstavovať pre ľudské zdravie a zdravie zvierat. Dvor audítorov najmä konštatoval, že stratégia Komisie v oblasti BSE bola vo všeobecnosti uspokojivá a založená na dostupných vedeckých poznatkoch, ale že jej účinnosť bola narušená nedostatočným vykonávaním zo strany členských štátov a nedostatkom prostriedkov, ktorými disponuje Komisia, aby členským štátom uložila nápravné opatrenia.

II — *Okolnosti vlastné žalobcom a konania začaté pred francúzskymi správnymi a súdnymi orgánmi*

16 Žalobcovia podali túto žalobu ako nepriami poškodení a právni nástupcovia piatich osôb zosnulých vo Francúzsku na nvCJCH v rokoch 1996 až 2002.

17 É. R. je otcom, O. O. matkou a J. R., A. R. a B. P. R. sú traja bratia H. E. R., zosnulého 4. januára 1996, vo veku 27 rokov.

18 T. D. je matkou, J. D., D. D. bratia a V. D. sestra L. D., zosnulej 4. februára 2000, vo veku 36 rokov.

19 D. E. a É. E. sú rodičia A. E., zosnulého 25. apríla 2001, vo veku 19 rokov. Vystupujú aj ako zákonní zástupcovia ich maloletej dcéry J. E., sestry A. E.

20 C. R. je vdovou po F. R., zosnulom 10. februára 2002, vo veku 36 rokov. Vystupuje aj ako zákonný zástupca svojho maloletého dieťaťa D. R. H. R. je otcom, M. S. R. matkou, I. R., B. R. a M. R. sú sestrami F. R.

21 C. S. je vdovcom po S. C. S., zosnulej 14. decembra 2002, vo veku 32 rokov. Vystupuje aj ako zákonný zástupca ich maloletých detí M. S., S. S. S. a A. S.

22 Žalobcovia podali žaloby o náhradu škody na francúzsky správny súd proti orgánom tohto štátu smerujúce k potrestaniu údajne protiprávneho konania týchto orgánov z dôvodu neprijatia náležitých opatrení na predchádzanie rizikám, ktoré predstavuje BSE. Dňa 5. októbra 2005 zamietol tribunal administratif de Paris (Francúzsko) nároky žalobcov, keď sa domnieval, že k nákaze obetí mohlo dôjsť pred májom 1988, čiže dátumom, ku ktorému sa viaže nečinnosť Francúzskej republiky, ktorú uvádzajú žalobcovia. Žalobcovia sa proti týmto rozsudkom odvolali na cour administrative d'appel de Paris. Okrem toho vstúpili ako poškodení do konania v rámci trestného vyšetrovania vedeného podpredsedom povereným vyšetrovaním pri tribunal de grande instance de Paris za neúmyselné zabitie osôb nakazených nvCJCH.

23 V nadväznosti na záväzky spresnené francúzskym ministerstvom zdravotníctva, rodiny a zdravotne postihnutých osôb v listoch z 25. februára a 7. júla 2004 poskytol francúzsky minister vnútra v júni 2004 a v januári 2005 žalobcom „solidárne dávky". Tieto náhrady sa týkali škôd vzniknutých obetiam a ich právnym nástupcom z dôvodu nvCJCH a boli poskytnuté na základe stanoviska Komisie pre odškodnenie obetí iatrogennej Creutzfeldt-Jakobovej choroby v dôsledku liečby rastovým hormónom, ktorej poslanie bolo rozšírené na posudzovanie škôd spôsobených osobám postihnutým nvCJCH. Celková suma týchto náhrad dosahuje 1 431 000 eur.

Konanie a návrhy účastníkov konania

24 Žalobcovia návrhom podaným do kancelárie Súdu prvého stupňa 24. apríla 2003, podali túto žalobu, na základe ktorej sa začalo toto konanie.

25 Listom doručeným do kancelárie Súdu prvého stupňa 22. mája 2003 podal C. S. žiadosť o poskytnutie bezplatnej právnej pomoci pre seba a svoje tri maloleté deti, v mene ktorých podal žalobu ako ich zákonný zástupca. Uznesením predsedu piatej komory z 9. februára 2004 im Súd prvého stupňa uvedenú pomoc priznal.

26 Žalované vo svojich vyjadreniach navrhli, aby bolo toto konanie prerušené až do rozhodnutia o žalobách o náhradu škody, ktoré podali žalobcovia, s výnimkou rodiny H. E. R., proti francúzskym orgánom na súdoch tohto členského štátu. Tieto žaloby sa zakladajú na tých istých skutočnostiach a tých istých výhradách a týkajú sa tých istých škôd, ako sú škody v tejto veci. Listom z 25. októbra 2003 vzniesli žalobcovia svoje námietky proti tomuto návrhu na prerušenie konania. Vzhľadom na to, že žalobcovia mali proti prerušeniu konania námietky a návrh na prerušenie nezodpovedal žiadnemu z prípadov uvedených v článku 54 treťom odseku Štatútu Súdneho dvora a článku 77 Rokovacieho poriadku Súdu prvého stupňa, Súd prvého stupňa tomuto návrhu nevyhovel.

27 Na základe správy sudcu spravodajcu Súd prvého stupňa (prvá komora) rozhodol o otvorení ústnej časti konania. V rámci opatrení na zabezpečenie priebehu konania položil Súd prvého stupňa účastníkom konania niekoľko otázok a požiadal ich o predloženie určitých dokumentov. Účastníci konania týmto žiadostiam vyhoveli v stanovenej lehote.

28 Prednesy účastníkov konania a ich odpovede na otázky, ktoré im Súd prvého stupňa položil, boli vypočuté počas verejného konania, ktoré sa konalo 16. februára 2006.

29 Žalobcovia navrhujú, aby Súd prvého stupňa:

— vyhlásil žalobu za prípustnú,

— zaviazal Radu a Komisiu spoločne a nerozdielne na náhradu škody v celkovej výške 3 780 733, 71 eur, spolu s kompenzačnými úrokmi vo výške 10 % odo dňa úmrtia predmetných osôb a úrokmi z omeškania od vydania medzitýmneho rozsudku,

— v každom prípade vyhradil 1 euro na náhradu všetkých zistených škôd, na účely zachovania ich záujmu na podanie žaloby,

— zaviazal Radu a Komisiu na náhradu trov konania.

30 Rada a Komisia navrhujú, aby Súd prvého stupňa:

— zamietol žalobu ako neprípustnú,

— subsidiárne zamietol návrhy ako nedôvodné,

— zaviazal žalobcov na náhradu trov konania.

O prípustnosti

31 Komisia a Rada, teda žalované, uvádzajú tri žalobné dôvody neprípustnosti. Prvý dôvod vychádza z nepresnosti podstatných skutkových a právnych okolností, na

ktorých je žaloba založená. Druhý dôvod je založený na nevyčerpaní vnútroštátnych opravných prostriedkov a na súvislosti s vnútroštátnymi konaniami. Tretí dôvod je založený na premlčaní nároku.

I — *O prvom žalobnom dôvode neprípustnosti vychádzajúcom z nepresnosti podstatných skutkových a právnych okolností, na ktorých je žaloba založená*

A — *Tvrdenia účastníkov konania*

32 Žalované pripomínajú, že podľa článku 21 Štatútu Súdneho dvora a článku 44 ods. 1 písm. c) rokovacieho poriadku musí každá žaloba obsahovať predmet konania a zhrnutie dôvodov, na ktorých je založená. Žaloba o náhradu škody údajne spôsobenej inštitúciou Spoločenstva musí obsahovať údaje, ktoré umožňujú určiť vytýkané konanie, príčinnú súvislosť medzi týmto konaním a uplatňovanou škodou, ako aj povahu a rozsah tejto škody. V prejednávanej veci však žaloba neumožňuje jednoznačne určiť vytýkané protiprávne konanie z dôvodu najmä zmiešania protiprávnosti vytýkanej Rade a protiprávnosti vytýkanej Komisii alebo protiprávnosti vytýkanej francúzskym orgánom. Rovnako, podľa Komisie v žalobe chýbajú údaje týkajúce sa výskytu prvých klinických príznakov choroby, čo bráni na jednej strane posúdiť začiatok behu päťročnej premlčacej lehoty a na druhej strane v závislosti od tohto dátumu relevanciu vytýkaných konaní a zanedbaní pre každú zo zosnulých osôb. Rada okrem toho uvádza, že žalobcovia nepredkladajú objektívne dôkazy preukazujúce súvislosť medzi nákazou ich blízkych a vytýkaným konaním. Nakoniec v žalobe chýba akákoľvek informácia o použitom spôsobe výpočtu na vyčíslenie údajných škôd, ako aj podklady a objektívne údaje umožňujúce určenie týchto škôd.

33 Žalobcovia tvrdia, že výhrady, ktoré uvádzajú žalované, sa týkajú dôvodnosti ich nárokov a nie prípustnosti žaloby. Tvrdia, že vytýkané konanie, povaha a rozsah uplatňovanej škody a určená príčinná súvislosť boli dostatočne presne opísané.

B — *Posúdenie Súdom prvého stupňa*

34 Podľa článku 21 Štatútu Súdneho dvora a článku 44 ods. 1 písm. c) rokovacieho poriadku musí každá žaloba obsahovať uvedenie predmetu konania a zhrnutie dôvodov, na ktorých je založená. Na účely zabezpečenia právnej istoty a riadneho výkonu spravodlivosti je na to, aby žaloba bola prípustná, potrebné, aby z textu samotnej žaloby vyplývali podstatné skutkové a právne okolnosti, na ktorých sa zakladá, prinajmenšom stručne, ale súdržným a pochopiteľným spôsobom (uznesenia Súdu prvého stupňa z 28. apríla 1993, De Hoe/Komisia, T-85/92, Zb. s. II-523, bod 20, a z 29. novembra 1993, Koelman/Komisia T-56/92, Zb. s. II-1267, bod 21). Z ustálenej judikatúry vyplýva, že aby boli tieto požiadavky splnené, musí žaloba o náhradu škody spôsobenej inštitúciou Spoločenstva obsahovať údaje, ktoré umožnia identifikovať konanie, ktoré žalobca inštitúcii vytýka, dôvody, na základe ktorých sa domnieva, že existuje príčinná súvislosť medzi konaním a škodou, ktorá mu údajne bola spôsobená, ako aj povaha a rozsah tejto škody (pozri v tomto zmysle rozsudok Súdu prvého stupňa z 18. septembra 1996, Asia Motor France a i./Komisia, T-387/94, Zb. s. II-961, bod 107; uznesenie Súdu prvého stupňa z 21. novembra 1996, Syndicat des producteurs de viande bovine a i./Komisia, T-53/96, Zb. s. II-1579, bod 22).

35 Je však potrebné konštatovať, že v prejednávanej veci spĺňa žaloba vyššie uvedené požiadavky. Po prvé totiž žalobcovia široko a podrobne opisujú konania a zanedbania, ktoré vytýkajú žalovaným inštitúciám, ako aj zásady, ktoré mali tieto inštitúcie porušiť (pozri najmä žalobu, body 96 až 204). Po druhé žalobcovia veľmi presným spôsobom vyčísľujú odškodnenie, ktorého sa každý z nich domáha (pozri žalobu, body 230 až 244). Rovnako vymedzujú „škodu z nákazy", na ktorú sa

odvolávajú, keď zároveň poskytujú príklady náhrad poskytnutých z tohto dôvodu francúzskymi súdmi (pozri žalobu, body 226 až 228), a opisujú nemajetkovú škodu, ktorá im údajne vznikla (pozri žalobu, bod 229). Po tretie žalobcovia opisujú dôvody, pre ktoré sa domnievajú, že medzi konaním, ktoré vytýkajú Rade a Komisii, a škodou, o ktorej sa domnievajú, že ju utrpeli, existuje príčinná súvislosť. Poznamenávajú teda, že existencia súvislosti medzi BSE a nvCJCH bola preukázaná lekárskymi, vedeckými a epizootologickými dôkazmi (pozri žalobu, body 248 až 254) a žalovaným inštitúciám pripisujú zodpovednosť za nákazu svojich blízkych, najmä z dôvodu ich údajnej nečinnosti pri ich riadení krízy BSE (pozri žalobu, body 256 až 268).

36 Je preto potrebné dospieť k záveru, že podmienky článku 21 Štatútu Súdneho dvora a článku 44 ods. 1 písm. c) rokovacieho poriadku sú v prejednávanej veci splnené.

37 V dôsledku toho je potrebné tento dôvod neprípustnosti zamietnuť.

II — *O druhom žalobnom dôvode neprípustnosti založenom na nevyčerpaní vnútroštátnych procesných prostriedkov a na súvislosti s vnútroštátnymi konaniami*

A — *Tvrdenia účastníkov konania*

38 Žalované poznamenávajú, že v prípadoch, v ktorých sú vnútroštátne orgány poverené, aby vykonali právne predpisy Spoločenstva, sa jednotlivci musia dovolávať opravných prostriedkov, ktoré sú dostupné pred vnútroštátnymi súdmi, ak si majú

zabezpečiť ochranu svojich práv (rozsudok Súdneho dvora z 29. septembra 1987, De Boer Buizen/Rada a Komisia, 81/86, Zb. s. 3677, bod 9). Konštatujú, že na tribunal administratif de Paris boli voči francúzskym orgánom podané žaloby o náhradu škody týkajúce sa tých istých skutkov a tých istých škôd a požadujúce to isté odškodnenie, aké v prejednávanej veci podali žalobcovia, s výnimkou rodiny H. E. R. Táto žaloba bola podaná predčasne a je teda neprípustná. Okrem toho existuje riziko navzájom si odporujúcich rozhodnutí, ako aj možnosť, že žalobcovia budú odškodnení dvakrát za jednu a tú istú škodu. V každom prípade je žaloba zjavne neprípustná, pokiaľ ide o škodu spôsobenú tak aktmi, ktoré prijali vnútroštátne orgány v rámci svojich právomocí, ako aj tvrdenou nesprávnou kontrolou zo strany inštitúcií Spoločenstva nad uplatňovaním práva Spoločenstva členskými štátmi (uznesenie Súdu prvého stupňa z 3. júla 1997, Smanor a i./Komisia, T-201/96, Zb. s. II-1081, body 30 a 31).

39 Žalobcovia pripomínajú, že súdy Spoločenstva majú výlučnú právomoc rozhodovať o žalobách o náhradu škody, ktorá je pripísaná inštitúciám Európskej únie. Dodávajú, že Súd prvého stupňa má právomoc požadovať v akomkoľvek okamihu údaje nevyhnutné na jeho rozhodnutie, ako sú napríklad písomnosti týkajúce sa vnútroštátneho konania. To zabezpečuje, aby žalobcovia nemohli získavať dvojitú náhradu za tú istú škodu.

B — *Posúdenie Súdom prvého stupňa*

40 Podľa ustálenej judikatúry bola žaloba o náhradu škody podľa článku 235 ES a článku 288 druhého odseku ES zavedená ako samostatný opravný prostriedok, ktorý má v rámci systému opravných prostriedkov svoju osobitnú funkciu a je podriadený vykonávacím podmienkam, ktoré zohľadňujú jeho osobitný cieľ (rozsudok Súdu prvého stupňa z 13. decembra 1995, Exporteurs in Levende Varkens a i./Komisia, T-481/93 a T-484/93, Zb. s. II-2941, bod 69). Je však pravda, že táto žaloba sa musí posúdiť s ohľadom na celkový systém súdnej ochrany

jednotlivcov, a teda že jej prípustnosť môže byť v určitých prípadoch podmienená vyčerpaním vnútroštátnych opravných prostriedkov, ktoré sú dostupné na účely dosiahnutia zrušenia rozhodnutia vnútroštátneho orgánu. Aby to tak bolo, je ešte potrebné, aby tieto vnútroštátne opravné prostriedky účinným spôsobom zabezpečovali ochranu práv dotknutých osôb a mohli viesť k dosiahnutiu náhrady tvrdenej škody (rozsudok Súdneho dvora z 26. februára 1986, Krohn/Komisia, 175/84, Zb. s. 753, bod 27, a rozsudok De Boer Buizen/Rada a Komisia, už citovaný, bod 9).

41 V prejednávanej veci však o takúto situáciu nejde. Po prvé je potrebné poznamenať, že náhradu škody tvrdenej žalobcami nemožno získať, a to ani čiastočne, prostredníctvom zrušenia určitého aktu alebo aktov vnútroštátneho orgánu. Po druhé je potrebné pripomenúť, že žaloba o náhradu škody, ktorú podali žalobcovia, vychádza z údajných protiprávností Rady a Komisie. S ohľadom najmä na skutočnosť, že súd Spoločenstva má na základe článku 288 ES výlučnú právomoc rozhodovať spory týkajúce sa náhrady škody pripísanej Spoločenstvu, vnútroštátne opravné prostriedky nemôžu *ipso facto* v prejednávanej veci žalobcom umožňovať zabezpečenie účinnej ochrany ich práv, a to najmä náhradu nimi tvrdenej škody v plnom rozsahu (pozri v tomto zmysle rozsudky Súdneho dvora z 13. marca 1992, Vreugdenhil/Komisia, C-282/90, Zb. s. I-1937, bod 14, a z 8. apríla 1992, Cato/Komisia, C-55/90, Zb. s. I-2533, bod 17; rozsudky Súdu prvého stupňa z 18. septembra 1995, Nölle/Rada a Komisia, T-167/94, Zb. s. II-2589, body 41 a 42; Exporteurs in Levende Varkens a i./Komisia, už citovaný, bod 72, a z 11. januára 2002, Biret a Cie/Rada, T-210/00, Zb. s. II-47, body 37 a 38).

42 Okrem toho je potrebné poznamenať, že Súdny dvor rozhodol, že ak je tá istá škoda predmetom dvoch žalôb o náhradu škody, jednej podanej proti členskému štátu na vnútroštátnom súde a druhej proti Spoločenstvu na súde Spoločenstva, môže sa ukázať ako nevyhnutné pred určením výšky škody, za ktorú sa bude Spoločenstvo považovať za zodpovedné, vyčkať do rozhodnutia vnútroštátneho súdu o prípadnej zodpovednosti členského štátu, aby sa zabránilo tomu, že žalobca bude z dôvodu rozdielneho posúdenia medzi oboma odlišnými súdmi, nedostatočne alebo zneužívajúcim spôsobom odškodnený (pozri v tomto zmysle rozsudky Súdneho

dvora zo 14. júla 1967, Kampffmeyer a i./Komisia EHS, 5/66, 7/66 a 13/66 až 24/66, Zb. s. 317, 344, a z 30. novembra 1967, Becher/Komisia, 30/66, Zb. s. 369, 389 a 390). Je potrebné uviesť, že v každom prípade sa táto otázka netýka prípustnosti žaloby podanej na súde Spoločenstva, ale len prípadne konečného stanovenia výšky náhrady škody, ktorú má Spoločenstvo poskytnúť.

43 Nakoniec, pokiaľ ide o tvrdenia, ktorými Rada a Komisia uvádzajú, že údajná škoda bola spôsobená konaním vnútroštátnych orgánov v rámci ich právomocí a neprimeranej kontroly zo strany inštitúcií Spoločenstva nad uplatňovaním práva Spoločenstva členskými štátmi, stačí uviesť, že tieto tvrdenia nemôžu spôsobiť neprípustnosť tejto žaloby. Bude potrebné ich prípadne posúdiť v rámci preskúmania buď protiprávností vytýkaných žalovaným alebo škody uplatňovanej žalobcami.

44 V dôsledku toho je potrebné aj tento druhý dôvod neprípustnosti zamietnuť.

III — *O treťom žalobnom dôvode neprípustnosti založenom na premlčaní nároku*

A — *Tvrdenia účastníkov konania*

45 Žalované pripomínajú, že v súlade s článkom 46 Štatútu Súdneho dvora sa nároky voči Spoločenstvu z mimozmluvnej zodpovednosti premlčujú po uplynutí piatich rokov od udalosti, ktorá ich vyvolala. V prejednávanej veci začala uvedená lehota

plynúť v okamihu výskytu prvých príznakov choroby, teda v okamihu, keď bola spôsobená osobná škoda obetiam a tvrdená nepriama škoda ich blízkym.

46 Žalované podotýkajú, že H. E. R. zomrel 4. januára 1996 a že klinické príznaky jeho choroby sa u neho objavili v auguste 1994. Pripomínajú, že pravdepodobná súvislosť medzi nvCJCH a BSE bola oznámená uverejnením oznámenia SEAC z 20. marca 1996 a bola vo veľkom rozsahu publikovaná v tlači. Dospeli k záveru, že premlčanie nároku rodiny H. E. R. je jednoznačné. Žalované vyjadrujú tiež pochybnosti o preklúzii nároku rodín L. D., A. E. a F. R., keďže žaloba neumožňuje určiť presný dátum výskytu prvých príznakov choroby, na ktorú zomreli ich blízki. Dôkazné bremeno o skutočnosti, že k výskytu týchto prvých príznakov nedošlo skôr než päť rokov pred podaním žaloby, však nesú žalobcovia.

47 Žalobcovia tvrdia, že premlčanie nároku na náhradu škody nemôže začať plynúť v okamihu výskytu prvých príznakov choroby. Tvrdia, že diagnostické kritériá nvCJCH možno s istotou overiť len zisteniami vykonanými *post mortem*, pretože prvé príznaky choroby nepostačujú na založenie predpokladanej diagnózy.

48 Žalobcovia uvádzajú, že k úmrtiu H. E. R. a následnej pitve, ktorá potvrdila diagnózu nvCJCH, došlo predtým, ako túto chorobu oficiálne opísali vedeckí odborníci, a teda predtým, ako bola zhodnosť pôvodcu infekcie BSE a nvCJCH s dostatočnou istotou známa. Až do prijatia stanoviska Vedeckého riadiaceho výboru (ďalej len „VRV“) z 10. decembra 1999 totiž rodina H. E. R. nemala k dispozícii údaje nevyhnutné na oboznámenie sa so skutočnosťou spôsobujúcou škodu, ktorá jej vznikla. Toto stanovisko stanovilo existenciu vedeckej zhody o zhodnosti pôvodcu infekcie BSE

a nvCJCH, zatiaľ čo predtým bola súvislosť medzi týmito dvomi chorobami len „možnou hypotézou". Navyše, posudok súdneho znalca, ktorý preukázal presnosť diagnózy, bol rodine H. E. R. oficiálne oznámený až 13. novembra 2003. Pokiaľ ide o ďalšie obete, ich odborné lekárske posudky preukazujú, že diagnóza nvCJCH nebola určená skôr ako päť rokov pred podaním žaloby.

B — *Posúdenie Súdom prvého stupňa*

49 Podľa článku 46 Štatútu Súdneho dvora sa nároky voči Spoločenstvu vyplývajúce z mimozmluvnej zodpovednosti premlčujú po uplynutí piatich rokov od udalosti, ktorá ich vyvolala. Uvedená lehota nemôže začať plynúť predtým, než sú splnené všetky podmienky, ktorým je povinnosť nahradiť škodu podriadená, a najmä, pokiaľ ide o prípady, v ktorých zodpovednosť Spoločenstva vyplýva z normatívnych aktov, pred vznikom škodlivých účinkov týchto aktov (rozsudok Súdneho dvora z 27. januára 1982, Birra Wührer a i./Rada a Komisia, 256/80, 257/80, 265/80, 267/80 a 5/81, Zb. s. 85, bod 10; rozsudok Biret a Cie/Rada, už citovaný, bod 41). Nakoniec, ak sa poškodený mohol o skutočnosti spôsobujúcej škodu dozvedieť len oneskorene, lehota voči nemu môže začať plynúť až potom, čo sa o tejto skutočnosti dozvedel (pozri v tomto zmysle rozsudok Súdneho dvora zo 7. novembra 1985, Adams/Komisia, 145/83, Zb. s. 3539, bod 50).

50 V prejednávanej veci, na rozdiel od toho, čo tvrdia žalované, nie je potrebné voči žalobcom namietať ako okamih, keď začal byť ich nárok premlčaný, okamih výskytu prvých klinických príznakov charakteristických pre chorobu, ktorou trpeli ich blízki. Po prvé sú totiž predmetné škodlivé účinky spojené tak s nákazou nvCJCH, ako aj s úmrtím osôb nakazených touto chorobou. Pred úmrtím obetí tak nemožno túto škodu považovať za plne určiteľnú. Po druhé sa nespochybňuje, že v čase skutkových okolností tejto veci sa zdalo byť veľmi zložité stanoviť diagnózu nvCJCH a táto

diagnóza mohla byť často jednoznačne potvrdená až po úmrtí pacienta. Súd prvého stupňa teda zastáva názor, že v prejednávanej veci nemohla premlčacia lehota začať plynúť pred jednotlivými dátumami úmrtia každej obete alebo pred stanovením konečnej diagnózy nvCJCH, ak k nej došlo po úmrtí.

51 Pokiaľ ide o rodiny L. D., A. E. a F. R., k úmrtiu ich blízkych nakazených nvCJCH nedošlo skôr ako päť rokov pred podaním žaloby. L. D. totiž zomrela 4. februára 2000, A. E. 25. apríla 2001, F. R. 10. februára 2002. Navyše je potrebné konštatovať, že z posudkov súdnych znalcov vypracovaných pre každú z týchto obetí na žiadosť tribunal de grande instance de Paris a tribunal administratif de Paris z 1. októbra 2002, 13. apríla, 20. mája, 6. júna 2003 a 29. januára 2004, vyplýva, že sa v žiadnom z týchto prípadov nestanovila skôr než päť rokov pred podaním žaloby ani predbežná diagnóza nvCJCH.

52 Naopak je potrebné poznamenať, že H. E. R. zomrel 4. januára 1996, teda viac ako sedem rokov pred podaním žaloby v tejto veci. Žalobcovia však popierajú premlčanie nároku rodiny H. E. R., keď po prvé podotýkajú, že posudok súdneho znalca stanovujúci presnú diagnózu bol rodine oficiálne oznámený až 13. novembra 2003, a po druhé, že pred prijatím stanoviska VRV z 10. decembra 1999 neexistovala vedecká zhoda o totožnosti pôvodcu infekcie medzi BSE a nvCJCH. Tieto tvrdenia však nemožno prijať.

53 Hoci je totiž po prvé pravda, že posudok súdneho znalca z 2. júla 2003 vypracovaný dvoma znalcami na žiadosť prvého vyšetrovacieho sudcu pri tribunal de grande instance de Paris, bol rodičom H. E. R. oznámený až 13. novembra 2003, nič to nemení na tom, že tento posudok bol spracovaný na základe lekárskej dokumentácie H. E. R. Z tejto dokumentácie však vyplýva, že 23. novembra 1995, mozgová biopsia urýchlila predbežnú diagnózu spongyformnej encefalopatie u pacienta. Túto

diagnózu podporili ďalšie rozbory v novembri 1995. Pitva mozgu H. E. R. potvrdila, že bol nakazený „Creutzfeldt-Jakobovou spongiformnou encefalopatiou". Nakoniec z tejto dokumentácie rovnako vyplýva, ako to okrem toho uznali žalobcovia na pojednávaní, že rodina H. E. R. bola informovaná o potvrdení tejto diagnózy v roku 1996.

54 Po druhé je potrebné uviesť, že sa vo všeobecnosti pripúšťa, že existencia pravdepodobnej súvislosti medzi BSE a nvCJCH bola na základe vedeckých poznatkov stanovená oznámením SEAC z marca 1996. Konkrétnejšie, rozšírenie uvedeného oznámenia v médiách znamenalo začiatok uvedomenia si širokej verejnosti rizík spojených s BSE a existujúcu súvislosť medzi touto chorobou a nvCJCH. Informácie obsiahnuté v oznámení SEAC totiž podstatným spôsobom zmenili vnímanie spotrebiteľov vo vzťahu k nebezpečenstvu, ktoré táto choroba predstavuje pre ľudské zdravie (rozsudok Súdneho dvora z 5. mája 1998, Spojené kráľovstvo/Komisia, C-180/96, Zb. s. I-2265, body 52 a 53, a rozsudok Súdu prvého stupňa z 30. septembra 1998, Coldiretti a i./Rada a Komisia, T-149/96, Zb. s. II-3841, bod 109). Naopak sa nezdá, že by stanovisko VRV z 10. decembra 1999 o riziku vystavenia človeka BSE prostredníctvom potravín malo takýto význam v rámci vedeckých výskumov v tejto oblasti, pretože sa skôr obmedzuje na opis súčasného stavu doplňujúcich výskumov vedených na účely posúdenia a spresnenia rizika BSE pre ľudské zdravie. V každom prípade rozšírenie tohto stanoviska VRV z 10. decembra 1999 a jeho dosah na verejnú mienku nebolo porovnateľné s rozšírením a dosahom oznámenia SEAC z roku 1996. Je preto potrebné odmietnuť tvrdenie žalobcov, podľa ktorého sa rodina H. E. R. mohla zodpovedajúcim spôsobom oboznámiť s pravdepodobnou príčinou choroby H. E. R. až po prijatí stanoviska VRV z 10. decembra 1999.

55 S ohľadom na všetky predchádzajúce úvahy je potrebné dospieť k záveru, že pokiaľ ide o náhradu škody spôsobenej nákazou a smrťou H. E. R., bola táto žaloba podaná po premlčaní nároku.

56 V dôsledku toho je potrebné vyhlásiť nárok É. R., O. O., J. R., A. R. a B. P. R za premlčaný. V zostávajúcej časti je potrebné tento tretí dôvod neprípustnosti zamietnuť.

O veci samej

57 Žalobcovia Komisii a Rade vytýkajú, že porušili právnu normu vyššej právnej sily chrániacu jednotlivca, keď nezabezpečili vysokú úroveň ochrany zdravia spotrebiteľov. Subsidiárne tvrdia, že s ohľadom na neobvyklú a osobitú povahu predmetnej škody musia jej náhradu zabezpečiť inštitúcie Spoločenstva aj v prípade neexistencie ich zavinenia.

I — *O mimozmluvnej zodpovednosti Spoločenstva za protiprávne konanie žalovaných inštitúcií*

A — *Tvrdenia účastníkov konania*

58 Žalobcovia tvrdia, že Rada a Komisia trvalo a úmyselne zvýhodňovali záujmy subjektov trhu s hovädzím mäsom na úkor zdravia spotrebiteľov pri vyhodnocovaní a riadení rizík spojených s BSE. Tieto inštitúcie sa dopustili chybných zanedbaní vo svojich úlohách a povinnostiach v oblasti zdravia zvierat aj ľudského zdravia a prijali nedostatočné, chybné, neprimerané alebo oneskorené normy a opatrenia proti rizikám plynúcim z BSE a nvCJCH. Rada a Komisia musia byť teda zodpovedné za nákazu rodinných príslušníkov žalobcov nvCJCH, avšak táto zodpovednosť nie je výlučná.

59 Žalované pripomínajú, že v oblasti mimozmluvnej zodpovednosti Spoločenstva je právo na náhradu škody priznané, ak sú splnené tri podmienky, a to ak bola porušená právna norma chrániaca jednotlivca a jej porušenie je dostatočne závažné,

ak existuje skutočná škoda a nakoniec ak existuje priama príčinná súvislosť medzi porušením, ktoré sa pripisuje Spoločenstvu, a škodou vzniknutou poškodeným osobám (rozsudky Súdu prvého stupňa zo 14. novembra 2002, Rica Foods a i./Komisia, T-94/00, T-110/00 a T-159/00, Zb. s. II-4677, body 250 a 251, a Exporteurs in Levende Varkens a i./Komisia, už citovaný, body 81 a 91). Žalované spochybňujú, že by tieto tri podmienky boli v prejednávanej veci spoločne splnené a spresňujú, že dôkazné bremeno nesú žalobcovia.

1. O protiprávnostiach vytýkaných Rade a Komisii

60 Žalobcovia tvrdia, že Rade a Komisii prednostne prináleží prijať náležité rozhodnutia na účely predchádzania rizikám, ktoré sú spojené so šírením BSE. Podotýkajú, že na základe článku 129 ods. 1 tretieho pododseku Zmluvy ES (zmenený, teraz článok 152 ods. 1 prvý pododsek ES) a v súlade s ustálenou judikatúrou musia tieto inštitúcie vziať do úvahy požiadavky v oblasti ochrany zdravia pri vykonávaní spoločnej poľnohospodárskej politiky (rozsudok Súdneho dvora z 15. septembra 1994, KYDEP/Rada a Komisia, C-146/91, Zb. s. I-4199, bod 61), ako aj zásady voľného pohybu tovaru (uznesenie predsedu Súdu prvého stupňa z 13. júla 1996, The National Farmers' Union a i./Komisia, T-76/96 R, Zb. s. II-815).

61 Žalobcovia pripúšťajú, že inštitúcie Spoločenstva disponujú v oblasti spoločnej poľnohospodárskej politiky širokou mierou voľnej úvahy, pokiaľ ide o definíciu sledovaných cieľov a voľbu vhodných nástrojov činnosti, a teda pri určovaní úrovne rizika považovanej za neprijateľnú pre spoločnosť. Súd Spoločenstva musí napriek tomu posúdiť, či výkon tejto právomoci zo strany týchto inštitúcií nie je postihnutý zjavne nesprávnym posúdením alebo zneužitím právomoci (rozsudky Súdneho dvora z 25. januára 1979, Racke, 98/78, Zb. s. 69, bod 5, a z 21. februára 1990, Wuidart a i., C-267/88 až C-285/88, Zb. s. I-435, bod 14).

62 Žalobcovia pripomínajú, že v súlade s článkom 130 R ods. 2 Zmluvy ES (zmenený, teraz článok 174 ods. 2 ES) predstavuje zásada predchádzania škodám jednu zo zásad, na ktorých je založená politika Spoločenstva v oblasti životného prostredia. Táto zásada sa uplatní aj vtedy, ak inštitúcie Spoločenstva prijímajú v rámci spoločnej poľnohospodárskej politiky opatrenia na ochranu ľudského zdravia (rozsudky Súdneho dvora Spojené kráľovstvo/Komisia, už citovaný, bod 100, a z 5. mája 1998, National Farmers' Union a i., C-157/96, Zb. s. I-2211, bod 64). Ak pretrváva vedecká neistota o existencii alebo dosahu rizík pre ľudské zdravie, môžu inštitúcie Spoločenstva prijať ochranné opatrenia bez toho, aby museli čakať na úplné preukázanie skutočnej existencie a závažnosti týchto rizík (rozsudky Spojené kráľovstvo/Komisia, už citovaný, bod 99, a National Farmers' Union a i., už citovaný, bod 63; rozsudok Súdu prvého stupňa zo 16. júla 1998, Bergaderm a Goupil/Komisia, T-199/96, Zb. s. II-2805, bod 66).

63 Žalované podotýkajú, že opatrenia v oblasti ochrany verejného zdravia v podstate spadajú do právomocí členských štátov, ktorým prináleží prijať všetky opatrenia, ktoré sa považujú za nevyhnutné, tak na základe článku 30 ES v oblastiach, v ktorých nedošlo k harmonizácii na úrovni Spoločenstva, ako aj na základe rôznych ochranných opatrení stanovených právnymi predpismi Spoločenstva v oblastiach, v ktorých k harmonizácii došlo. Žalované v tejto súvislosti odkazujú najmä na smernice 89/662 a 90/425. Členské štáty sú tiež poverené vykonávaním aktov Spoločenstva a kontrolou nad ich uplatňovaním zo strany jednotlivcov a podnikov. Predmetom žaloby o náhradu škody proti inštitúciám Spoločenstva teda môže byť len konanie alebo zanedbanie, ktoré skutočne spadajú len do právomoci uvedených inštitúcií.

64 Komisia okrem toho tvrdí, že aj pred zakotvením zásady predchádzania škodám judikatúrou na začiatku 90. rokov, viedla táto zásada jej činnosť pri riešení „krízy šialených kráv". Pripomína, že pravdepodobná súvislosť medzi nvCJCH a BSE bola oznámená až v roku 1996 a že pred týmto dátumom sa vedci domnievali, že riziko je pre človeka minimálne. Komisia sa však neobmedzila na opatrenia smerujúce

výlučne k ochrane zvierat, ale od roku 1989 prijímala opatrenia v oblasti verejného zdravia. Ak sa tieto opatrenia dnes môžu zdať ako nedostatočné, činnosť Komisie sa musí posudzovať s ohľadom na nedokonalé poznatky v rozhodnej dobe.

65 Pokiaľ ide o protiprávnosti, ktoré sa konkrétne vytýkajú Rade a Komisii, žalobcovia po prvé tvrdia, že sa žalované inštitúcie dopustili zjavne nesprávnych posúdení pri riadení rizík spojených s BSE. Po druhé Rade a Komisii vytýkajú zneužitie právomoci. Po tretie tvrdia, že boli porušené zásady legitímnej dôvery a správneho úradného postupu.

a) O výhrade založenej na zjavne nesprávnych posúdeniach pri riadení krízy BSE

66 Žalobcovia tvrdia, že žalované prijali relevantné opatrenia z hľadiska rizík spojených s BSE so značným oneskorením v porovnaní s opatreniami, ktoré prijali orgány Spojeného kráľovstva, ktoré zakázali používanie mäsovokostnej múčky v krmivách prežúvavcov v júli 1988.

67 Komisia popiera toto údajné oneskorenie pri prijímaní náležitých opatrení. Uvádza, že zákonnosť aktu sa musí posúdiť v závislosti od skutkových a právnych okolností, ktoré existujú ku dňu prijatia tohto aktu (rozsudok Súdneho dvora zo 7. februára 1979, Francúzsko/Komisia, 15/76 a 16/76, Zb. s. 321, bod 7), a teda nemôže závisieť od retrospektívnych posúdení jeho stupňa účinnosti.

68 Po prvé, žalobcovia kritizujú oneskorenie, ku ktorému došlo pri prijímaní prvých opatrení Spoločenstva na boj proti BSE. Prvé zákazy dovozu niektorého živého hovädzieho dobytka zo Spojeného kráľovstva boli totiž prijaté až 28. júla 1989 rozhodnutím 89/469. Oznamovanie prípadov BSE sa stalo povinné až 6. marca 1990 rozhodnutím 90/134. Nakoniec, až 9. apríla 1990 zakázalo rozhodnutie 90/200 dovoz určitých hovädzích tkanív a orgánov zo Spojeného kráľovstva.

69 Komisia odpovedá, že prvé opatrenia proti BSE prijala len niekoľko mesiacov po uverejnení správy pracovnej skupiny týkajúcej sa BSE uverejnenej ministerstvom poľnohospodárstva, rybolovu a potravy Spojeného kráľovstva vo februári 1989 (Southwoodova správa).

70 Po druhé, žalobcovia kritizujú zaobchádzanie žalovaných s objektívnymi rizikovými faktormi, ako je konzumácia múčky dovezenej zo Spojeného kráľovstva a možnosť prenosu pôvodcu infekcie používaním odpadu živočíšneho pôvodu pri výrobe krmiva. Pripomínajú, že opatrenia, ktoré zaviedli orgány Spojeného kráľovstva v roku 1988, nebránili výrobcom zo Spojeného kráľovstva legálne vyvážať túto múčku do iných členských štátov. Spoločenstvo však zakázalo používanie mäsovokostnej múčky pochádzajúcej z tkanív cicavcov v krmivách pre prežúvavcov až v júli 1994 rozhodnutím 94/381. Následkom oneskorenia týchto opatrení bol epidemický vývoj, ktorý je ilustrovaný prvými piatimi prípadmi BSE vyhlásenými vo Francúzsku v roku 1991. Žalobcovia nakoniec tvrdia, že aj po zákaze používania bielkovín cicavcov v krmivách pre prežúvavce zostal európsky hovädzí dobytok vystavený riziku šírenia BSE z dôvodu krížovej kontaminácie vo výrobných a distribučných okruhoch krmív.

71 Komisia uvádza, že v rokoch 1989 až 1990 neodporučili veterinárne výbory prijatie právnych predpisov Spoločenstva zakazujúcich mäsovokostnú múčku. V nadväznosti na odmietnutie prijať opatrenia prekračujúce medze stanovísk

vedeckých výborov, ktoré vyjadrili členské štáty v roku 1989, bola Komisia nútená upustiť od zákazu tejto múčky, avšak vyzvala členské štáty, aby stanovili jednostranné zákazy.

72 Po tretie, žalobcovia žalovaným inštitúciám vytýkajú oneskorenie pri uvalení embarga na všetok hovädzí dobytok a výrobky z hovädzieho mäsa pochádzajúce zo Spojeného kráľovstva. Toto embargo bolo uvalené až 27. marca 1996 rozhodnutím 96/239.

73 Komisia odpovedá, že v rokoch 1989 až 1996 žiadne vedecké stanovisko takéto embargo neodporúčalo. S prihliadnutím na objavenie existencie možnej súvislosti medzi BSE a nvCJCH, ktoré je uvedené v oznámení SEAC z 20. marca 1996, sa Komisia bezodkladne rozhodla vykonať nové vyhodnotenie rizika. Komisia zvolala na 22. marca 1996 Vedecký veterinárny výbor (VVV) a na 25. marca 1996 Stály veterinárny výbor (SVV). Na základe odporúčania Stáleho veterinárneho výboru prijala Komisia 27. marca 1996 rozhodnutie 96/239.

74 Po štvrté, žalobcovia kritizujú oneskorenie pri stanovení zákazu používania ŠRM. Námietky niekoľkých členských štátov, tak v rámci SVV, ako aj v rámci Rady, mali totiž za následok, že nadobudnutie účinnosti rozhodnutia 97/534, stanovené na 1. januára 1998, bolo niekoľkokrát odložené, pričom zákaz ŠRM sa stal účinným až od 1. októbra 2000 v nadväznosti na prijatie rozhodnutia 2000/418. Tento zákaz však predstavoval hlavné opatrenie na ochranu ľudského zdravia, pretože konzumácia ŠRM bola priamym zdrojom nákazy nvCJCH.

75 Komisia tvrdí, že na rozdiel od toho, čo tvrdia žalobcovia, rozhodnutie 2000/418 nebolo prvým opatrením Spoločenstva týkajúcim sa zákazu ŠRM. Už rozhodnutie

90/200 totiž stanovilo zákaz vývozu takých materiálov, ako je mozog, miecha, týmus, mandle, slezina a črevá zo Spojeného kráľovstva. Komisia tvrdí, že v rokoch 1989 až 1996 prijala všetky opatrenia, ktoré odporúčali stanoviská vedeckých výborov v oblasti stiahnutia ŠRM (predtým nazývaných „špecifikované hovädzie vnútornosti" alebo „ŠHV") z trhu.

76 Po piate, žalobcovia tvrdia, že aj keď žalované inštitúcie rýchlo nadobudli istotu o šírení BSE do ďalších európskych krajín mimo Spojeného kráľovstva a boli si vedomé významu budúceho vyhodnotenia epizootologického statusu členských štátov, VRV odporučil vykonať vyhodnotenie geografického rizika BSE až v stanovisku z 23. januára 1998, pozmenenom 20. februára 1998.

77 Komisia spochybňuje názor, podľa ktorého bolo od roku 1990 takéto budúce vyhodnotenie epizootologického statusu členských štátov nevyhnutné. V každom prípade uložilo rozhodnutie 90/134 všetkým členským štátom povinné oznamovanie akéhokoľvek ohniska BSE, čo umožnilo dozor nad vývojom epidémie v jednotlivých krajinách.

b) O výhrade založenej na zneužití právomoci

78 Žalobcovia uvádzajú, že Komisia niekoľkokrát členským štátom pohrozila súdnymi konaniami, aby ich odradila od prijatia jednostranných ochranných opatrení proti rizikám spojeným s BSE, aj keď článok 36 Zmluvy ES (teraz článok 30 ES) im prijatie takýchto opatrení umožňuje. Osobitne odkazujú na námietku Komisie voči tomu, že Francúzsko v roku 1990 dočasne prerušilo dovozy živého hovädzieho dobytka a spracovaných výrobkov pochádzajúcich zo Spojeného kráľovstva, ako aj voči tomu, že Francúzsko v roku 1992 zaviedlo dočasné opatrenia spočívajúce v zákaze uvádzať

do predaja potravinové doplnky a výrobky určené na detskú výživu, ktoré obsahujú iné tkanivá ako svalové tkanivá hovädzieho a ovčieho pôvodu. Tieto príkazy teda zodpovedali snahe nezdôrazňovať riziko šírenia BSE vo Francúzsku a skrývať nedostatočnosť opatrení Spoločenstva v tejto oblasti a predstavovali zneužitie právomoci.

79 Žalované pripomínajú, že o zneužitie právomoci ide, ak inštitúcia Spoločenstva prijme akt na výlučný účel alebo prinajmenšom na rozhodujúce dosiahnutie iných ako uvádzaných cieľov, alebo na vyhnutie sa postupu osobitne predvídaného Zmluvou na posúdenie okolností daného prípadu (rozsudok Súdneho dvora z 12. novembra 1996, Spojené kráľovstvo/Rada, C-84/94, Zb. s. I-5755, bod 69). Keďže fungovanie vnútorného trhu, stabilita poľnohospodárskych trhov a záruka spravodlivej úrovne príjmov poľnohospodárov sú ciele, ktoré Spoločenstvo legitímne sleduje v rámci právomocí, ktoré mu zveruje Zmluva, nemôžu výhrady žalobcov označovať zneužitie právomoci.

c) O výhrade založenej na porušení zásad legitímnej dôvery a správneho úradného postupu

80 Žalobcovia tvrdia, že žalované porušili legitímnu dôveru európskych spotrebiteľov tým, že na účely zabránenia toho, aby šírenie účinkov BSE spôsobilo prepad trhu s hovädzím mäsom, uprednostňovali politiku nepriehľadnosti a nedostatku transparentnosti a zriekli sa zavedenia „systému riadenia rizík". Žalobcovia rovnako kritizujú nedostatok nezávislosti a transparentnosti vedeckých stanovísk na úrovni Spoločenstva. V tejto súvislosti podotýkajú, že správa vyšetrovacej komisie Parlamentu zo 7. februára 1997 silne kritizovala prevahu zástupcov Spojeného kráľovstva vo VVV. Nakoniec žalobcovia Komisii vytýkajú, že do roku 1994 nevykonala žiadnu inšpekciu týkajúcu sa BSE.

81 Žalované pripomínajú, že ak neexistujú presné uistenia, ktoré by správny orgán poskytol, nikto sa nemôže dovolávať porušenia zásady ochrany legitímnej dôvery (rozsudok Súdu prvého stupňa z 11. decembra 1996, Atlanta a i./ES, T-521/93, Zb. s. II-1707, bod 57). V prejednávanej veci však porušenie takýchto uistení nebolo ani dovolávané. Pokiaľ ide o údajné nevykonanie inšpekcií zo strany Spoločenstva, týkajúcich sa BSE v rokoch 1990 až 1994, Komisia upresňuje, že jej úloha spočíva len v kontrole inšpekčnej činnosti členských štátov.

2. O existencii škody

82 Žalobcovia sa po prvé dovolávajú existencie „škody z nákazy", a to osobnej nehospodárskej škody zahrňujúcej všetky fyziologické, fyzické a psychické ťažkosti a utrpenia každej z obetí choroby, ktoré boli v prejednávanej veci výnimočné. Túto škodu z nákazy vyčíslili francúzske súdy v prípade iatrogennej nákazy (teda spôsobenej lekárskou liečbou) CJCH v nadväznosti na podávanie rastových hormónov, na 340 000 eur. Žalobcovia po druhé uplatňujú nemajetkovú ujmu, keď tvrdia, že utrpenie ich blízkych nakazených chorobou, neistá diagnóza a možnosť, že by sa nakazili, na ne mala výnimočný dosah. Po tretie sa domáhajú náhrady majetkovej ujmy spôsobenej tak preukázanými stratami, ako aj ušlým ziskom z dôvodu choroby ich blízkych. Nakoniec požadujú kompenzačné úroky vo výške 10 % od jednotlivých dátumov úmrtí obetí a úroky z omeškania od vydania medzitýmneho rozsudku.

83 Pokiaľ ide osobitne o nákazu a úmrtie L. D., sú podané tieto návrhy na náhradu škody: suma 457 347,05 eur by mala pripadnúť právnym nástupcom obete ako náhrada škody z nákazy; 45 734,71 eur v prospech matky obete ako náhrada nemajetkovej ujmy vyplývajúcej z tejto nákazy; 30 489,80 eur pre každého z dvoch bratov obete a pre jej sestru ako náhrada ich nemajetkovej ujmy.

84 Pokiaľ ide o prípad A. E., sú podané tieto návrhy na náhradu škody: suma 457 347,05 eur by mala pripadnúť právnym nástupcom obete ako náhrada škody z nákazy; suma 76 224,51 eur pre každého z rodičov obete ako náhrada nemajetkovej ujmy vyplývajúcej z tejto nákazy; suma 76 224,51 eur rovnako v ich prospech ako zákonných zástupcov ich maloletej dcéry, ako náhrada nemajetkovej ujmy, ktorá jej vznikla z dôvodu nákazy jej staršieho brata.

85 Pokiaľ ide o F. R., sú podané tieto návrhy na náhradu škody: suma 457 347 eur by mala pripadnúť právnym nástupcom obete ako náhrada škody z nákazy; suma 76 224,51 eur v prospech vdovy po F. R. ako náhrada nemajetkovej ujmy vyplývajúcej z tejto nákazy; rovnako pre uvedenú vdovu ako zákonnú zástupkyňu jej maloletého dieťaťa suma 76 224,51 eur ako náhrada nemajetkovej ujmy a rovnaká suma ako náhrada majetkovej ujmy, ktorá tomuto maloletému dieťaťu vznikla; suma 45 735 eur pre každého z rodičov obete ako náhrada nemajetkovej ujmy vyplývajúcej z tejto nákazy; suma 30 489 eur pre každú z troch sestier obete ako náhrada nemajetkovej ujmy.

86 Nakoniec, pokiaľ ide o S. C. S., sú podané nasledujúce návrhy na náhradu škody: suma 457 347 eur v prospech vdovca po obeti, ako jej právneho nástupcu a právneho zástupcu ich maloletých detí, ako náhrada škody z nákazy; suma 76 224,51 eur ako náhrada vlastnej nemajetkovej ujmy vdovca vyplývajúcej z nákazy jeho zosnulej manželky; rovnako v jeho prospech ako zákonného zástupcu jeho troch maloletých detí, suma 76 224,51 eur pre každé z nich ako náhrada nemajetkovej ujmy, ktorú utrpeli, a rovnaká suma ako náhrada ich majetkovej ujmy.

87 Žalované tvrdia, že žaloba neposkytuje žiadne vysvetlenia o spôsobe, akým bola náhrada škody vypočítaná. Žalované tiež poznamenávajú, že na vyčíslenie majetkovej ujmy spôsobenej z dôvodu choroby je potrebné vziať do úvahy náklady spojené s liečbou a pomocou chorým, stratu príjmu po dobu trvania choroby, majetkovú

ujmu odvodenú priamo od úmrtia a majetkovú stratu zodpovedajúcu *lucrum cessans*, pokiaľ ide o osoby, ktoré sú ekonomicky závislé na obeti. Žaloba však neobsahuje nijaký z týchto údajov. Okrem toho žalované tvrdia, že nemajetková ujma, ktorú utrpeli blízki chorých nepredstavuje nahraditeľnú ujmu (rozsudok Súdneho dvora z 8. októbra 1986, Leussink a i./Komisia, 169/83 a 136/84, Zb. s. 2801, bod 22) a spochybňujú, že by nemajetková ujma, ktorá je vlastná obeti, bola prenositeľná na jej právneho nástupcu. Nakoniec žalované inštitúcie spochybňujú uplatnenie úrokovej sadzby vo výške 10 %, ktorú navrhujú žalobcovia.

88 Komisia navyše tvrdí, že v prejednávanej veci nesú zodpovednosť za uplatňované škody primárne členské štáty, a tvrdí, že by sa teda výška odškodnenia, ktorá bude prípadne stanovená, mala v dôsledku toho znížiť.

3. O existencii príčinnej súvislosti

89 Žalobcovia tvrdia, že vzťah medzi BSE a nvCJCH je dnes preukázaný, tak lekárskymi alebo vedeckými tvrdeniami, ako aj epizootologickými tvrdeniami. Okrem toho podotýkajú, že v prejednávanej veci odborné lekárske posudky stanovili jasnú diagnózu nvCJCH pre každú zo zomrelých obetí.

90 Žalobcovia zdôrazňujú, že BSE bola po prvýkrát opísaná v Spojenom kráľovstve v novembri 1986 a upresňujú, že orgány tejto krajiny identifikovali nvCJCH 20. marca 1996, pričom sa v Spojenom kráľovstve vyskytlo 163 000 prípadov BSE a viac ako 150 prípadov nvCJCH. Vo Francúzsku sa BSE objavila v roku 1991

zistením piatich prípadov zvierat, ktoré neboli dovezené zo Spojeného kráľovstva, ale ktorých nákaza bola spojená s konzumáciou mäsovej múčky pochádzajúcej zo Spojeného kráľovstva. Z kontinentálnych krajín sa najväčší počet prípadov BSE vyskytol vo Francúzsku, a to 679 prípadov k 29. augustu 2002, a do roku 2002 Francúzsko zaregistrovalo šesť istých alebo pravdepodobných prípadov nvCJCH.

91 Žalobcovia uvádzajú, že určenie doby vystavenia spotrebiteľov riziku BSE musí zobrať do úvahy tento vývoj výskytu choroby hovädzieho dobytka v jednotlivých európskych krajinách, ako aj vývoj predaja hovädzieho dobytka a výrobkov z hovädzieho mäsa pochádzajúcich zo Spojeného kráľovstva a vývoj právnej úpravy na ochranu zdravia spotrebiteľov v priebehu dotknutého obdobia. Pripomínajú, že o prvých preventívnych opatreniach týkajúcich sa BSE sa v Spojenom kráľovstve rozhodlo v roku 1989. Tieto opatrenia však viedli k značnému nárastu dovozu mäsovokostnej múčky pochádzajúcej zo Spojeného kráľovstva do Francúzska. Zatiaľ čo sa výskyt BSE následne v Spojenom kráľovstve znížil, začala sa táto choroba od roku 1991 objavovať na európskom kontinente, najmä vo Francúzsku. V roku 1996 bolo na úrovni Spoločenstva uvalené embargo na hovädzí dobytok a výrobky z hovädzieho mäsa pochádzajúce zo Spojeného kráľovstva a vo Francúzsku boli osobitne rizikové vnútornosti stiahnuté z potravinového reťazca, pričom sa toto stiahnutie z trhu na úrovni Spoločenstva stalo účinným až v roku 2000. Medzitým Francúzsko v rokoch 1988 až 1996 doviezlo 48 000 ton vnútorností pochádzajúcich zo Spojeného kráľovstva, v porovnaní s 3 180 tonami v rokoch 1978 až 1987. Žalobcovia na základe týchto zistení tvrdia, že k hlavnému vystaveniu francúzskych spotrebiteľov riziku BSE došlo v období medzi júlom 1988 až 1996, keďže spoločne s prijatím ochranných opatrení v Spojenom kráľovstve a znížením rizika vystavenia sa BSE v tejto krajine bolo zvýšené riziko vystavenia sa tejto chorobe v iných krajinách Spoločenstva z dôvodu nečinnosti vnútroštátnych orgánov a orgánov Spoločenstva.

92 Žalobcovia konkrétnejšie uvádzajú, že niekoľko vedeckých stanovísk dospelo k záveru, že je na účely ochrany ľudského zdravia nutné a vhodné stiahnuť ŠRM z potravinového reťazca. Žalobcovia okrem toho spochybňujú tvrdenie, že škoda vznikla z dôvodu činnosti subjektov, ktoré sa podieľali na nezákonnom obchode s výrobkami z hovädzieho mäsa, pretože z vedeckých stanovísk a lekárskych posudkov vyplýva, že predmetné obete boli nakazené požitím nakazených tkanív

pred ich zákazom vo Francúzsku, ku ktorému došlo v apríli 1996, a teda pred uvalením všeobecného embarga na uvádzanie hovädzieho dobytka a výrobkov z hovädzieho mäsa pochádzajúcich zo Spojeného kráľovstva na trh.

93 Žalobcovia nakoniec upresňujú, že zodpovednosť Komisie a Rady za nákazu ich blízkych nepovažujú za výlučnú. Tvrdia, že francúzske orgány neprijali opatrenia nevyhnutné na to, aby sa zabránilo vystaveniu francúzskych spotrebiteľov riziku BSE. Skutočnosť, že sa členský štát dopustil pochybenia však napriek tomu nevylučuje, že Spoločenstvo prispelo k vzniku škody. V takomto prípade môže poškodený uplatniť zodpovednosť členského štátu na vnútroštátnych súdoch a zodpovednosť Spoločenstva na súde Spoločenstva (rozsudok Kampffmeyer a i./Komisia EHS, už citovaný).

94 Žalované tvrdia, že žalobcovia nepredložili dôkaz o existencii priamej príčinnej súvislosti medzi im vytýkaným konaním a uplatňovanou škodou.

95 Žalované tvrdia, že lekárske posudky, ktoré žalobcovia predložili, neumožňujú konečným spôsobom preukázať, že v prejednávanej veci došlo k nákaze obetí pôvodcom infekcie BSE prostredníctvom potravín. Žalobcovia rovnako nepredložili dôkazné materiály alebo návrhy na vykonanie dokazovania týkajúce sa presnej povahy výrobkov, ktoré boli prenoscom pôvodcu infekcie, alebo spotrebných zvyklostí zomrelých osôb. Osobitne neuviedli, či nákazu spôsobili francúzske výrobky alebo výrobky dovezené zo Spojeného kráľovstva. S ohľadom na veľmi obmedzené množstvo prípadov BSE zistených mimo Spojeného kráľovstva, najmä vo Francúzsku (v rokoch 1988 až 1996, 25 prípadov v porovnaní s 167 875 prípadmi zistenými v Spojenom kráľovstve) je však zo štatistického hľadiska veľmi

nepravdepodobné, že by sa francúzske obete nakazili infekciou po konzumácií francúzskeho mäsa zo zvierat nakazených BSE. Je logickejšie predpokladať, že obete vo Francúzsku alebo inde požili mäso pochádzajúce zo Spojeného kráľovstva z nakazených zvierat počas 80. rokov.

96 V tejto súvislosti sa žalované domnievajú, že v prejednávanej veci nemôže byť priama príčinná súvislosť uznaná z dôvodu vedeckej neistoty, ktorá stále obklopuje výskum o BSE, nvCJCH, a súvislosť medzi oboma týmito chorobami. Podľa stanoviska VRV z 10. decembra 1999 sa tieto neistoty týkali najmä maximálnej dĺžky inkubačnej doby — alebo doby latencie — nvCJCH — ktorá môže trvať jeden rok až viac ako 25 rokov —, minimálneho infekčného množstva, presnej povahy pôvodcu infekcie a spôsobu, akým je infekčnosť rozdelená medzi rôzne tkanivá zvieraťa alebo nakazeného človeka.

97 Žalované tvrdia, že najmä z dôvodu dĺžky inkubačnej doby nvCJCH nie je možné určiť dátum, kedy mohli byť zomrelé osoby nakazené (pozri v tejto súvislosti stanovisko podskupiny VVV zo 7. novembra 1995 týkajúce sa BSE). Táto nemožnosť určiť presný dátum nákazy bráni preskúmať, či v tomto okamihu boli žalované inštitúcie schopné prijať náležité ochranné opatrenia.

98 Komisia okrem toho podotýka, ako vyplýva z osobitnej správy Dvora audítorov č. 14/2001, že niektoré členské štáty boli zdržanlivé pri preberaní opatrení Spoločenstva do svojho vnútroštátneho práva, čím zdržovali vykonávanie účinnej ochrany verejného zdravia a zdravia zvierat, a nevykonávali optimálny dozor nad uplatňovaním noriem Spoločenstva.

B — *Posúdenie Súdom prvého stupňa*

99 Z ustálenej judikatúry vyplýva, že záväzok mimozmluvnej zodpovednosti Spoločenstva za protiprávne konanie jeho orgánov v zmysle článku 288 druhého odseku ES podlieha splneniu súboru podmienok, t. j.: protiprávnosti konania vytýkaného inštitúciám, existencii škody a existencii príčinnej súvislosti medzi údajným konaním a uplatňovanou škodou (rozsudok Súdneho dvora z 29. septembra 1982, Oleifici Mediterranei/EHS, 26/81, Zb. s. 3057, bod 16; rozsudky Súdu prvého stupňa z 11. júla 1996, International Procurement Services/Komisia, T-175/94, Zb. s. II-729, bod 44; zo 16. októbra 1996, Efisol/Komisia, T-336/94, Zb. s. II-1343, bod 30, a z 11. júla 1997, Oleifici Italiani/Komisia, T-267/94, Zb. s. II-1239, bod 20).

100 Pokiaľ ide o prvú z podmienok, z judikatúry vyplýva, že sa musí preukázať dostatočne kvalifikované porušenie právneho predpisu, ktorého predmetom je priznanie práv jednotlivcom (rozsudok Súdneho dvora zo 4. júla 2000, Bergaderm a Goupil/Komisia, C-352/98 P, Zb. s. I-5291, bod 42). Pokiaľ ide o požiadavku, podľa ktorej musí byť porušenie dostatočne kvalifikované, rozhodujúcim kritériom umožňujúcim posúdiť, či je splnená, je zjavné a závažné porušenie, ktorého sa dopustila príslušná inštitúcia Spoločenstva vo vzťahu k hraniciam jej voľnej úvahy. Ak táto inštitúcia disponuje iba značne zníženou alebo dokonca žiadnou mierou voľnej úvahy, na preukázanie existencie dostatočne kvalifikovaného porušenia môže postačovať jednoduché porušenie práva Spoločenstva (rozsudok Súdneho dvora z 10. decembra 2002, Komisia/Camar a Tico, C-312/00 P, Zb. s. I-11355, bod 54, a rozsudok Súdu prvého stupňa z 12. júla 2001, Comafrica a Dole Fresh Fruit Europe/Komisia, T-198/95, T-171/96, T-230/97, T-174/98 a T-225/99, Zb. s. II-1975, bod 134).

101 Pokiaľ nie je splnená čo len jedna z týchto podmienok, musí byť žaloba ako celok zamietnutá bez toho, aby bolo potrebné preskúmať ostatné podmienky (rozsudok

KYDEP/Rada a Komisia, už citovaný, body 19 a 81, a rozsudok Súdu prvého stupňa z 20. februára 2002, Förde-Reederei/Rada a Komisia, T-170/00, Zb. s. II-515, bod 37).

102 V prejednávanej veci je potrebné najskôr preskúmať otázku existencie príčinnej súvislosti medzi údajne protiprávnym konaním žalovaných inštitúcií a škodou, ktorú uplatňujú žalobcovia.

103 Podľa ustálenej judikatúry možno o príčinnej súvislosti v zmysle článku 288 druhého odseku ES hovoriť, ak existuje určitý a priamy vzťah príčiny a následku medzi chybou spôsobenou dotknutou inštitúciou a údajnou škodou, ktorý musia preukázať žalobcovia (rozsudky Súdneho dvora z 15. januára 1987, GAEC de la Ségaude/Rada a Komisia, 253/84, Zb. s. 123, bod 20, a z 30. januára 1992, Finsider a i./Komisia, C-363/88 a C-364/88, Zb. s. I-359, bod 25; rozsudok Coldiretti a i./Rada a Komisia, už citovaný, bod 101).

104 V prejednávanej veci spočívajú protiprávne konania, ktoré žalobcovia vytýkajú Rade a Komisii predovšetkým v chybných zanedbaniach ich povinností v oblasti zdravia zvierat a ľudského zdravia, ako aj v prijímaní nedostatočných, chybných, neprimeraných alebo oneskorených noriem a opatrení proti rizikám plynúcim z BSE a nvCJCH. Žalobcovia tvrdia, že bezprostrednou príčinou vzniknutej škody je nákaza ich rodinných príslušníkov nvCJCH a ich úmrtie na túto chorobu. Žalobcovia tvrdia, že Rada a Komisia sa musia považovať za zodpovedné za túto nákazu, avšak nie výlučne.

105 Je teda potrebné preskúmať, či žalobcovia predložili dôkazy alebo indície preukazujúce po prvé, že ich blízki boli nakazení nvCJCH a že táto infekcia bola

spôsobená konzumáciou hovädzieho mäsa nakazeného BSE a po druhé, že konania a zanedbania, ktoré sa žalovaným vytýkajú, sa môžu považovať za príčinu uvedenej nákazy.

106 Pokiaľ ide o prvú otázku, teda príčinu úmrtia rodinných príslušníkov žalobcov, je potrebné najskôr konštatovať, že z dvoch sérií lekárskych posudkov, ktoré predložili žalobcovia — na jednej strane posudkov z 1. októbra 2002, 13. apríla, 20. mája a 6. júna 2003, vypracovaných na žiadosť tribunal de grande instance de Paris, a na druhej strane posudkov z 29. januára 2004, vypracovaných na žiadosť tribunal administratif de Paris — vyplýva, že u všetkých obetí bola stanovená jednoznačná diagnóza nvCJCH s výslovným vylúčením akejkoľvek alternatívnej diagnózy. Uvedené posudky okrem toho dospievajú k záveru, že najpravdepodobnejším spôsobom infekcie v týchto prípadoch nvCJCH bola nákaza ústami, teda nákaza potravinami. Možnosť iatrogennej CJCH, teda spôsobenej lekárskou liečbou, sa tým odmietla. Konkrétnejšie tieto posudky potvrdzujú, že išlo o infekcie prenesené na človeka, ktoré majú pôvod v BSE.

107 Okrem toho je potrebné poznamenať, že sa teraz zdá, že vo vedeckých kruhoch sa všeobecne uznáva, že nákaza nvCJCH je spôsobená pôvodcom BSE. Samotné žalované uznali, že je vedecky preukázané, že existujú fyzikálne, chemické a biologické vlastnosti, ktoré sú spoločné pre BSE a nvCJCH. Rovnako stanovisko VRV z 10. decembra 1999 o riziku vystavenia človeka BSE prostredníctvom potravín (pozri bod 48 vyššie) potvrdzuje, že vedecké dôkazy uvádzajú, že BSE a nvCJCH sú veľmi pravdepodobne spôsobené tým istým pôvodcom, a z toho vyvodzuje, že ľudské obete sa pravdepodobne nakazili v dôsledku ústnej konzumácie materiálu nakazeného BSE. Nakoniec rozhodnutie 2000/418 vo svojej preambule uvádza, že „sa hromadia dôkazy, že pôvodca BSE je zhodný s pôvodcom [nvCJCH]“. [*neoficiálny preklad*]

108 S ohľadom na vyššie uvedené úvahy zastáva Súd prvého stupňa názor, že je dostatočne preukázané, že blízki žalobcov zomreli na nvCJCH a že táto choroba bola spôsobená konzumáciou hovädzieho mäsa nakazeného BSE.

109 Pokiaľ ide o druhú otázku, teda otázku, či sa konania a zanedbania, ktoré sa vytýkajú žalovaným, môžu považovať za príčinu nákazy zomrelých rodinných príslušníkov žalobcov, žalobcovia v podstate tvrdia, že Rada a Komisia neprijali vo vhodný okamih nevyhnutné a náležité opatrenia proti rizikám, ktoré predstavovala kríza BSE pre verejné zdravie. Tieto inštitúcie tak zodpovedajú za to, že nezabránili šíreniu BSE — ktorá sa z hovädzieho dobytka v Spojenom kráľovstve, kde sa objavila, rozšírila na hovädzí dobytok z iných členských štátov — ako aj za to, že nezabránili, aby sa BSE vo forme nvCJCH preniesla na človeka.

110 Na účely preskúmania tejto otázky je potrebné najskôr zistiť dátumy nákazy obetí a inkubačnú dobu choroby a potom overiť možnú existenciu príčinnej súvislosti medzi stanovenými škodami a jednotlivými údajne protiprávnymi konaniami, ktoré sa konkrétne vytýkajú Rade a Komisii.

111 V každom prípade je nutné pripomenúť, že možnosť prenosu BSE na človeka sa vedecky preukázala až v marci 1996, v okamihu, keď SEAC vydal svoje oznámenie poukazujúce na pravdepodobnú súvislosť medzi BSE a nvCJCH. Ako však uvádzajú žalované, ich konanie sa musí posudzovať s ohľadom na stav vedeckých poznatkov a stupeň opatrnosti a predchádzania škodám, ktoré sa vyžadovali v čase skutkových okolností.

1. Pokiaľ ide o dátumy nákazy obetí a inkubačnú dobu choroby

112 Zo spisu vyplýva, že dátumy nákazy rodinných príslušníkov žalobcov nemožno presne stanoviť. Žalobcovia v tomto ohľade tvrdia, že k hlavnému vystaveniu

francúzskych spotrebiteľov riziku BSE došlo v období od júla 1988 — v okamihu, keď orgány Spojeného kráľovstva prijali prvé ochranné opatrenia týkajúce sa BSE — do marca alebo apríla 1996 — keď Spoločenstvo uvalilo embargo na výrobky z hovädzieho mäsa a mäsovokostnú múčku pochádzajúcu zo Spojeného kráľovstva a Francúzsko zakázalo konzumáciu osobitne rizikových vnútorností (pozri bod 91 vyššie). Žalobcovia osobitne potvrdili, že ich blízki boli nakazení najneskôr v roku 1996 (pozri bod 92 vyššie). Je potrebné tiež poznamenať, že posudky znalcov, ktorých poverili tribunal de grande instance de Paris a tribunal administratif de Paris, po tom, čo konštatovali, že dátumy nákazy zomrelých rodinných príslušníkov žalobcov sa nemôžu presne stanoviť, stanovili pravdepodobné dátumy tejto nákazy medzi roky 1980 a 1996.

113 V tejto súvislosti je nutné uviesť, že nvCJCH sa vyznačuje dlhou inkubačnou dobou. Stanovisko VRV z 10. decembra 1999 o riziku vystavenia človeka BSE prostredníctvom potravín (pozri bod 48 vyššie) totiž uvádza, že táto doba je neznáma, ale súčasne upresňuje, že môže trvať niekoľko rokov až viac ako 25 rokov. Samotní žalobcovia uviedli, že prenosné spongiformné encefalopatie sa vyznačujú dlhou dobou latencie u nakazeného jedinca, ktorá môže u človeka trvať 30 rokov (pozri žalobu, bod 103). Nakoniec posudky znalcov vypracované na žiadosť tribunal de grande instance de Paris a tribunal administratif de Paris uvádzajú, že „klinické údaje a modely týkajúce sa inkubačnej doby predpokladajú dobu 15 až 20 rokov medzi vystavením pôvodcovi BSE a výskytom nového variantu u človeka" a upresňujú, že „bez ohľadu na formu [JCCH] a jej príčinu ide o chorobu, ktorá má veľmi dlhú inkubačnú dobu (niekoľko rokov)", že „táto inkubačná doba sa v jednotlivých prípadoch líši" a že „variant spojený s [BSE] sa nelíši od tejto charakteristiky vývoja choroby". Nakoniec je potrebné pripomenúť, že BSE, ktorá je príčinou nákazy nvCJCH, má aj u hovädzieho dobytka inkubačnú dobu, ktorá môže trvať niekoľko rokov. Podľa stanoviska VRV z 10. decembra 1999 je totiž priemerná inkubačná doba BSE päť rokov, pričom vo väčšine prípadov trvá štyri až šesť rokov.

114 Na základe predchádzajúcich zistení je potrebné dospieť k záveru, že v prejednávanej veci rodinní príslušníci žalobcov, nakazení nvCJCH, mohli byť nakazení pôvodcom tejto choroby nielen v rokoch 1988 až 1996, ako tvrdia žalobcovia, ale aj pred rokom 1988. Je však potrebné po prvé pripomenúť, že sa všeobecne uznáva, že možnosť prenosu BSE na človeka bola vedecky uznaná až v roku 1996. Po druhé, ako uvádza stanovisko VRV z 10. decembra 1999 (pozri bod 48 vyššie) je BSE novou chorobou, ktorá sa objavila v Spojenom kráľovstve pravdepodobne v rokoch 1980 až 1985, avšak ktorá bola zistená a opísaná až v novembri 1986. K nákaze predmetných obetí teda mohlo v skutočnosti dôjsť v okamihu, keď riziká spojené s BSE, najmä riziká týkajúce sa ľudského zdravia, boli vo vedeckých kruhoch ešte neznáme.

115 Konkrétnejšie, keďže k tejto nákaze mohlo dôjsť pred rokom 1988, nemožno považovať za preukázané, že údajne protiprávne konania, ktoré žalobcovia vytýkajú Rade a Komisii a ku ktorým vo všetkých prípadoch došlo po tomto dátume, sú nutnou a priamou príčinou uplatňovaných škôd.

2. O existencii príčinnej súvislosti medzi uplatňovanými škodami a konaniami, ktoré sa vytýkajú Rade a Komisii

116 Obidve hlavné kritiky žalobcov o riadení BSE a nvCJCH zo strany Rady a Komisie sa týkajú na jednej strane ich údajne oneskoreného zákazu používania mäsovokostnej múčky v krmivách pre hospodárske zvieratá, čo podľa žalobcov viedlo k šíreniu BSE mimo Spojeného kráľovstva, a na druhej strane ich údajného oneskoreného sťahovania ŠRM z potravinového reťazca, čo bolo príčinou nákazy ľudských obetí nvCJCH. Navyše žalobcovia uvádzajú iné konania žalovaných, ktoré majú predstavovať zjavne nesprávne posúdenie, a vytýkajú im tiež zneužitie právomoci a porušenie zásad legitímnej dôvery a správneho úradného postupu.

a) O údajnom oneskorenom zákaze používania mäsovokostnej múčky

117 Žalobcovia tvrdia, že sa BSE v kontinentálnej Európe, a osobitne vo Francúzsku, šírila najmä z dôvodu používania nakazenej mäsovokostnej múčky dovážanej zo Spojeného kráľovstva v krmivách pre hospodárske zvieratá. Podotýkajú, že orgány tejto krajiny v roku 1988 zakázali kŕmenie prežúvavcov múčkou z prežúvavcov, ale že nezakázali vývoz tejto múčky do iných členských štátov. To viedlo k významnému zvýšeniu dovozu nakazenej múčky pochádzajúcej zo Spojeného kráľovstva do Francúzska a jej konzumácia francúzskym hovädzím dobytkom bola príčinou výskytu BSE v tejto krajine. Žalované však zakázali používanie mäsovokostnej múčky pochádzajúcej z tkanív cicavcov v krmivách pre prežúvavce až v júni 1994 rozhodnutím 94/381. Čiastočný zákaz používania mäsovokostnej múčky stanovený uvedeným rozhodnutím okrem toho nezabránil vystaveniu hovädzieho dobytka pôvodcovi infekcie z dôvodu krížovej kontaminácie. Žalobcovia na pojednávaní upresnili, že keďže vystavenie človeka nvCJCH bolo spojené so šírením BSE, mali tieto údajné protiprávne konania žalovaných pri ich riadení choroby hovädzieho dobytka dosah na riziká pre ľudské zdravie.

118 Je potrebné najskôr konštatovať, že aj keď sa zdá, že presný pôvod BSE nie je úplne známy, vedecké práce o tejto chorobe uvádzajú, že — okrem malého počtu prípadov (menej ako 10 %) spôsobených prenosom z matky — je príčinou BSE veľmi pravdepodobne požitie mäsovokostnej múčky obsahujúcej pôvodcu nákazy. Ako totiž uvádza rozhodnutie 94/381, prevažuje názor, že prítomnosť BSE, pokiaľ ide o dobytok, má svoj pôvod v bielkovinách prežúvavcov, ktoré obsahovali pôvodcu klusavky a neskôr BSE, a ktoré neboli dostatočne spracované na to, aby sa pôvodca nákazy inaktivoval. Z toho vyplýva, že v boji proti šíreniu tejto choroby bolo najmä nutné zabrániť tomu, aby boli tkanivá, ktoré môžu obsahovať pôvodcu BSE, zavedené do krmivového reťazca.

119 Aj keď orgány Spojeného kráľovstva zakázali od júla 1988 chovateľom usadeným na ich území kŕmiť prežúvavcov mäsovokostnou múčkou obsahujúcou bielkoviny pochádzajúce z prežúvavcov, žalované spočiatku neprijali podobné opatrenia na úrovni Spoločenstva. Ako totiž uvádzajú žalobcovia, žalované zakázali používanie bielkovín z cicavcov v krmivách pre prežúvavce v celom Spoločenstve až v júni 1994 prijatím rozhodnutia 94/381. Rovnako, vývoz mäsovokostnej múčky zo Spojeného kráľovstva do ďalších členských štátov bol výslovne zakázaný až v roku 1996 rozhodnutím 96/239.

120 V tejto dobe síce neboli vlastnosti choroby a konkrétnejšie príčiny jej prenosu úplne známe. Rovnako bol dosah BSE v iných krajinách, ako je Spojené kráľovstvo a vo veľmi malej miere v Írsku, pred rokom 1994 značne obmedzený. V období medzi rokmi 1988 až 1994 bola totiž BSE zistená v kontinentálnej Európe len v Nemecku (4 prípady), Dánsku (1 prípad), vo Francúzsku (10 prípadov), v Taliansku (2 prípady) a v Portugalsku (18 prípadov).

121 V každom prípade je potrebné poznamenať, že ako vyplýva z odpovede Komisie v septembri 1996 na otázky vyšetrovacej komisie Parlamentu v roku 1991, všetky členské štáty už prijali vnútroštátne opatrenia zakazujúce dovoz mäsovokostnej múčky pochádzajúcej zo Spojeného kráľovstva na základe odporúčaní Komisie v tomto ohľade.

122 Sedem členských štátov tiež prijalo v rokoch 1989 a 1990 opatrenia zakazujúce používanie spracovaných bielkovín pochádzajúcich z tkanív cicavcov v krmivách pre prežúvavce. Konkrétne Francúzska republika zakázala používanie bielkovín z cicavcov v krmivách pre hovädzí dobytok v júli 1990. Podľa článku 1 výnosu z 24. júla 1990, ktorou sa zakazuje používanie niektorých bielkovín živočíšneho pôvodu v krmivách a pri výrobe krmív pre hovädzí dobytok (JORF z 11. augusta 1990, s. 9837), v znení článku 1 výnosu z 26. septembra 1990 (JORF zo 7. októbra 1990, s. 12162), „je pri kŕmení hovädzieho dobytku alebo pri výrobe krmív určených

pre tieto zvieratá zakázané používať mäsovokostnú múčku a bielkoviny živočíšneho pôvodu, s výnimkou bielkovín pochádzajúcich z mliečnych výrobkov, hydiny, vaječných výrobkov, rýb alebo morských zvierat, ak sú samostatne zbierané, spracované alebo skladované“.

123 Okrem toho, žalované od roku 1994 postupne vykonávali stratégiu, ktorej cieľom bolo osobitne zabrániť v celom Spoločenstve tomu, aby sa tkanivá, ktoré môžu obsahovať pôvodcu BSE, zaviedli do krmivového reťazca. Medzi týmito opatreniami je potrebné zdôrazniť rozhodnutie 94/381, ktoré v celom Spoločenstve zakázalo používanie bielkovín pochádzajúcich z cicavcov v krmive pre prežúvavce — avšak s možnosťou v prípade potreby povoliť uplatnenie systémov umožňujúcich odlíšenie bielkovín z prežúvavcov od bielkovín pochádzajúcich z neprežúvavcov (piate a šieste odôvodnenie rozhodnutia 94/381/ES).

124 Žalobcovia však tvrdia, že tieto ustanovenia neboli dostatočné najmä z dôvodu, že rozhodnutie 94/381 zakázalo bielkoviny pochádzajúce z cicavcov len v krmive pre prežúvavce, a teda nie v krmive pre iné hospodárske zvieratá — osobitne prasatá a hydinu. Podľa nich sa tento čiastočný zákaz neskôr ukázal ako pôvodca krížovej kontaminácie, a teda rozšírenia BSE.

125 V tejto súvislosti je potrebné poznamenať, že úplný zákaz používania živočíšnych bielkovín v krmive všetkých hospodárskych zvierat bol v celom Spoločenstve zavedený až rozhodnutím 2000/766, ktoré nadobudlo účinnosť 1. januára 2001. V každom prípade je nutné poukázať na to, že prijatie tohto rozhodnutia bolo nevyhnutné vzhľadom na sústavné nedostatky pri vykonávaní pravidiel Spoločenstva týkajúcich sa mäsovokostnej múčky v niekoľkých členských štátoch (pozri šieste odôvodnenie rozhodnutia 2000/766).

126 Ako totiž vyplýva z osobitnej správy Dvora audítorov č. 14/2001 (pozri bod 31 vyššie), väčšina členských štátov, vrátane Francúzskej republiky, tolerovala určitú úroveň kontaminácie aj napriek tomu, že právna úprava Spoločenstva nestanovila žiadnu mieru tolerancie. Rovnako inšpekcie, ktoré v rokoch 1998 až 2000 vykonal Potravinový a veterinárny úrad Komisie (PVÚ), ukázali vo väčšine členských štátoch nedostatky v oblasti kontroly obchodu s mäsovokostnou múčkou. Inšpekcie PVÚ rovnako odhalili, že priemysel krmív nevyvinul dostatočné úsilie, aby zamedzil tomu, že sa mäsovokostná múčka dostane do krmiva pre dobytok a že dotknuté krmivá neboli vždy správne označené, a to najmä vo Francúzsku. Tieto porušenia povinností viedli k tomu, že hospodárstva mohli nedopatrením použiť pre svoj dobytok potenciálne nakazené krmivá (pozri osobitnú správu Dvora audítorov č. 14/2001, bod 33).

127 V dôsledku toho je potrebné dospieť k záveru, že nie je preukázané, že riadenie problémov spojených s používaním mäsovokostnej múčky v krmivách pre hospodárske zvieratá, vrátane prežúvavcov, zo stany žalovaných bolo rozhodujúcou príčinou šírenia BSE mimo Spojeného kráľovstva, osobitne vo Francúzsku, a teda nákazy rodinných príslušníkov žalobcov nvCJCH. S ohľadom najmä, tak na opatrenia, ktoré prijali viaceré členské štáty, vrátane Francúzska, zakazujúce dovoz mäsovokostnej múčky pochádzajúcej zo Spojeného kráľovstva a používanie spracovaných bielkovín z tkanív cicavcov v krmivách pre prežúvavce, ako aj na nedostatky vnútroštátnych orgánov a súkromných subjektov pri uplatňovaní noriem Spoločenstva, nie je totiž Súd prvého stupňa toho názoru, že je preukázané, že ak by Komisia a Rada prijali — alebo prijali skôr — opatrenia, ktorých neprijatie im žalobcovia vytýkajú, údajná škoda by nevznikla. *A fortiori* nie je preukázané, že konania označené žalobcami v tejto súvislosti môžu predstavovať určitú a priamu príčinu nákazy rodinných príslušníkov žalobcov nvCJCH.

b) O údajnom oneskorenom stanovení zákazu používania ŠRM

128 Žalobcovia v podstate tvrdia, že zákaz používania ŠRM je najdôležitejším ochranným opatrením proti riziku, ktoré nvCJCH predstavuje pre ľudské zdravie, pretože tieto rizikové materiály predstavujú pre človeka hlavný zdroj nákazy. Podotýkajú, že hoci niekoľko vedeckých stanovísk odporúčalo od roku 1989 nutnosť takéhoto opatrenia, žalované ho prijali až s veľkým oneskorením. Zákaz používania všetkých druhov ŠRM bol totiž stanovený až v roku 1997 prijatím rozhodnutia 97/534. Navyše, nadobudnutie účinnosti tohto rozhodnutia, ku ktorému malo dôjsť 1. januára 1998, Komisia a Rada postupne presúvali takmer tri roky. Tento zákaz teda nadobudol účinnosť v celom Spoločenstve až 1. októbra 2000 po prijatí rozhodnutia 2000/418.

129 Je nutné najskôr poznamenať, že na rozdiel od toho, čo sa zdá, že tvrdia žalobcovia, stanovisko VVV z 27. novembra 1989 dospelo k záveru, že v rozhodnej dobe neexistovali dôkazy, že by zvieracie spongiformné encefalopatie boli prenosné na človeka, aj keď uvádza, že nemožno vylúčiť, že pre ľudské zdravie môže existovať malé riziko v prípade tkanív s vysokou infekčnou úrovňou. Za týchto podmienok VVV iba odporučil vylúčiť z potravinového reťazca špecifikované hovädzie vnútornosti (čiže mozog, miechu, týmus, mandle, slezinu a črevá) zvierat pochádzajúcich z krajín, kde sa BSE rozšírila.

130 V tejto súvislosti je potrebné pripomenúť, že do roku 1989 boli prípady BSE zistené len v Spojenom kráľovstve. Následne v rokoch 1989 až 1996 sa v tejto krajine tiež objavila veľká väčšina prípadov BSE. Počas tohto obdobia sa totiž v Spojenom kráľovstve vyskytlo 165 402 prípadov BSE. V Írsku bolo zistených len 189 prípadov. Nakoniec len 25 prípadoch BSE bolo v tomto období zistených vo Francúzsku,

pričom v ostatných členských štátoch kontinentálnej Európy sa rovnako zistilo veľmi málo prípadov (teda 64 prípadov v Portugalsku, 4 prípady v Nemecku, 2 prípady v Taliansku a 1 prípad v Dánsku).

131 Od roku 1989 prijímali žalované prvú sériu opatrení s cieľom zamedziť šíreniu BSE zo Spojeného kráľovstva a zaviedli najmä určité obmedzenia obchodu s hovädzím dobytkom pochádzajúcim z tejto krajiny v rámci Spoločenstva (pozri najmä rozhodnutia 89/469, 90/59 a 90/261). Rovnako v apríli 1990 prijala Komisia rozhodnutie 90/200, ktoré zakázalo dovoz mozgu, miechy, týmusu, mandlí, sleziny a čriev pochádzajúcich z hovädzieho dobytka staršieho ako šesť mesiacov pri porážke zo Spojeného kráľovstva — z jedinej krajiny, v ktorej bola BSE v rozhodnej dobe rozšírená.

132 Žalobcovia však žalovaným vytýkajú, že v tomto okamihu neprijali všeobecný zákaz používania ŠRM v celom Spoločenstve, a domnievajú sa, že táto nečinnosť je príčinou nákazy ich blízkych.

133 V takej oblasti, akou je oblasť zdravia zvierat a ľudského zdravia, sa však musí existencia príčinnej súvislosti medzi konaním a škodou preukázať na základe rozboru konaní vyžadovaných od inštitúcií v závislosti od vedeckých poznatkov v danom okamihu. V tejto súvislosti Súd prvého stupňa uvádza, že až do marca 1996 nebola možnosť prenosu BSE na človeka vedecky preukázaná (pozri body 8, 9 a 111 vyššie) Rovnako, je nutné uviesť, že do októbra 1996 vedecké a veterinárne výbory Spoločenstva nenavrhli stanoviť všeobecný zákaz používania ŠRM v celom Spoločenstve, pričom opatrenia týkajúce sa týchto materiálov sa považovali za nutné len v Spojenom kráľovstve. Pred rokom 1996 totiž nemožno žalovaným vytýkať, že úplne nezakázali používanie ŠRM v celom Spoločenstve.

134 Okrem toho je potrebné poznamenať, že existencia príčinnej súvislosti vyžaduje, aby vytýkané konanie bolo určitou a priamou príčinou tvrdenej škody, a že v takých prípadoch, ako je prejednávaná vec, keď konanie, ktoré údajne spôsobilo uplatňovanú škodu, spočíva v nečinnosti, je osobitne nutné mať istotu, že uvedená škoda bola skutočne spôsobená vytýkanou nečinnosťou a nemohla byť spôsobená konaniami, ktoré sú odlišné od konaní vytýkaných žalovaným inštitúciám.

135 V prejednávanej veci Súd prvého stupňa zastáva názor, že táto istota neexistuje.

136 Nie je teda možné s dostatočnou istotou dospieť k záveru, že aj v prípade, ak by žalované inštitúcie prijali úplný zákaz používania ŠRM skôr, nedošlo by k nákaze rodinných príslušníkov. V tejto súvislosti Súd prvého stupňa najmä poznamenáva, že v prejednávanej veci závisela účinnosť normatívnych opatrení prijatých žalovanými inštitúciami predovšetkým od konaní členských štátov, ktoré nie vždy s dostatočnou dôslednosťou zabezpečili striktné uplatňovanie veterinárnych noriem (pozri bod 144 vyššie).

137 Rovnako je nutné poznamenať, ako uvádza stanovisko VRV z 10. decembra 1999 (pozri bod 48 vyššie), že aj keď sa zdá, že ŠRM zďaleka predstavujú hlavný zdroj infekcie nvCJCH, „ideálna“ úroveň ochrany spotrebiteľov voči tejto chorobe vyžaduje vylúčenie všetkých zvierat nakazených BSE z potravinového reťazca, pričom stiahnutie ŠRM predstavuje v tejto súvislosti len „druhú úroveň ochrany“. VRV totiž poukazuje na to, že ani minimálne množstvo materiálu nakazeného BSE, ktoré spôsobuje nakazenie človeka, ani prenos tejto infekcie v rôznych tkanivách zvieraťa nie sú úplne známe, a dospieva k záveru, že by sa teda malo zabrániť akémukoľvek vystaveniu človeka pôvodcovi infekcie.

138 S ohľadom na vyššie uvedené Súd prvého stupňa zastáva názor, že hoci by úplný včasný zákaz konzumácie a používania ŠRM v celom Spoločenstve, ktorý je striktne a účinne uplatňovaný vo všetkých členských štátoch, mohol, pokiaľ by bol stanovený skôr, znížiť riziko nákazy európskych spotrebiteľov nvCJCH, nie je s dostatočnou istotou možné vyvodiť, že by v prejednávanej veci prijatie takéhoto zákazu zo strany žalovaných inštitúcií zabránilo nákaze rodinných príslušníkov žalobcov. V každom prípade s ohľadom najmä na pravdepodobné dátumy ich nákazy a na inkubačnú dobu BSE a nvCJCH (pozri body 112 až 114 vyššie), aby takéto opatrenie mohlo byť v prejednávanej veci účinné, muselo by sa prijať nielen pred rokom 1996 — okamihom, keď bola prenositeľnosť BSE na človeka vedecky uznaná — ale dokonca pred rokom 1990 — okamihom, keď sa zistil prvý prípad BSE v kontinentálnej Európe — alebo dokonca pred rokom 1986 — okamihom, keď bola choroba BSE po prvýkrát v Spojenom kráľovstve zistená a opísaná. Ako sa však v bode 133 vyššie dospelo k záveru, žalovaným nemožno vytýkať, že pred rokom 1996 úplne nezakázali v celom Spoločenstve používanie ŠRM.

139 Nakoniec, pokiaľ ide o oneskorené prijatie opatrení týkajúcich sa používania ŠRM vytýkaných žalovaným inštitúciám v rokoch 1997 až 2000, Súd prvého stupňa zastáva názor, že tieto kritiky nie sú na účely prejednávanej veci relevantné. Je totiž potrebné uviesť, že podľa samotných žalobcov boli ich blízki nakazení nvCJCH najneskôr v roku 1996 (pozri bod 92 vyššie). Rovnako posudky znalcov poverených tribunal de grande instance de Paris a tribunal administratif de Paris dospeli k záveru, že k nákaze zomrelých rodinných príslušníkov žalobcov došlo pravdepodobne pred rokom 1996 (pozri bod 112 vyššie). V dôsledku toho nemožno údajne protiprávne konania žalovaných, ku ktorým došlo po roku 1996, považovať za príčinu škody uplatňovanej v prejednávanej veci.

140 S ohľadom na predchádzajúce úvahy zastáva Súd prvého stupňa názor, že konanie, ktoré žalobcovia vytýkajú žalovaným inštitúciám, týkajúce sa zákazu ŠRM sa nemôže považovať za určitú a priamu príčinu škody uplatňovanej v prejednávanej veci.

c) O ďalších konaniach vytýkaných Rade a Komisii

141 Žalobcovia okrem údajných protiprávnych konaní týkajúcich sa riadenia, pokiaľ ide o mäsovokostnú múčku a ŠRM, ktoré sú posúdené vyššie, formulujú niekoľko ďalších výhrad o konaní žalovaných v rámci boja proti BSE a nvCJCH. Osobitne sa domnievajú, že sa žalované dopustili zjavne nesprávnych posúdení pri riadení rizík spojených s týmito chorobami. Rovnako žalobcovia vytýkajú žalovaným zneužitie právomoci v rozsahu, v akom sa tieto inštitúcie na to, aby ochránili záujmy odvetvia a trhu s hovädzím dobytkom, pokúsili odradiť členské štáty od prijatia jednostranných opatrení vo vzťahu k rizikám, ktoré BSE predstavovala. Nakoniec sa žalobcovia odvolávajú na porušenie zásad legitímnej dôvery a správneho úradného postupu najmä z dôvodu dezorganizácie služieb Komisie a nedostatkov veterinárnych inšpekcií Spoločenstva týkajúcich sa BSE, ako aj nedostatkov v dohľade nad veterinárnymi kontrolami členských štátov.

142 Je však potrebné konštatovať, že žalobcovia nijako nepreukázali vzťah príčiny a následku, konkrétne medzi týmito údajnými nepravidelnosťami a škodami uplatňovanými v prejednávanej veci, spočívajúci, ako bolo uvedené, v nákaze nvCJCH a v na nej nadväzujúcich úmrtiach ich rodinných príslušníkov.

143 Je potrebné nakoniec uviesť, že za účinnú kontrolu nad používaním veterinárnych právnych predpisov sú predovšetkým zodpovedné členské štáty. Pokiaľ ide konkrétne o veterinárne kontroly v obchode v rámci Spoločenstva, zo smerníc 89/66 a 90/425 vyplýva, že tieto kontroly prináležia v prvom rade orgánom členského štátu odosielajúceho tovar a v menšom rozsahu orgánom štátu určenia. Konkrétne, členské štáty sú povinné v prípade výskytu zoonózy alebo choroby, ktoré by mohli znamenať vážne ohrozenie zvierat alebo ľudského zdravia, na ich území, okamžite zaviesť zabraňujúce a preventívne opatrenia stanovené právnou úpravou Spoločenstva a prijať akékoľvek iné vhodné opatrenia.

144 Je potrebné tiež poznamenať, ako uvádza osobitná správa Dvora audítorov č. 14/2001, že inšpekcie, ktoré od roku 1996 vykonal PVÚ, ukazujú, že väčšina členských štátov nezabezpečila s dostatočnou dôslednosťou to, aby opatrenia týkajúce sa BSE boli na ich území náležite vykonané. Podľa Dvora audítorov toto nedostatočné vykonávanie právnej úpravy Spoločenstva zo strany členských štátov prispelo k zabráneniu eradikácie BSE a k podpore jej šírenia. Rovnako je tak potrebné vziať do úvahy zodpovednosť určitých súkromných hospodárskych subjektov za šírenie choroby. V uvedenej správe Dvora audítorov sa teda konštatuje, že v poľnohospodársko-potravinárskom odvetví sa dostatočne prísne neuplatnila právna úprava Spoločenstva týkajúca sa BSE.

145 S prihliadnutím na predchádzajúce zastáva Súd prvého stupňa názor, že žalobcovia nepreukázali, že tieto údajné protiprávne konania sa môžu považovať za určitú a priamu príčinu nákazy ich blízkych nvCJCH.

3. Návrh

146 S ohľadom na predchádzajúce sa Súd prvého stupňa nedomnieva, že je preukázané, že údajne protiprávne konania a zanedbania Rady a Komisie sa môžu považovať za istú a priamu príčinu nákazy rodinných príslušníkov žalobcov zosnulých vo Francúzsku na nvCJCH, ktorá by bola dôvodom vzniku škôd uplatňovaných v prejednávanej veci. Za okolností prejednávanej veci nie je teda preukázané, že ak by tieto orgány prijali – alebo prijali skôr — opatrenia, ktorých neprijatie im žalobcovia vytýkajú, predmetná škoda by nevznikla.

147 V dôsledku toho je potrebné dospieť k záveru, že príčinná súvislosť medzi tvrdenou škodou a údajne protiprávnym konaním inštitúcií Spoločenstva sa nepreukázala.

148 Je preto potrebné nároky žalobcov vzťahujúce sa na mimozmluvnú zodpovednosť Spoločenstva za protiprávne konanie žalovaných inštitúcií zamietnuť ako nedôvodné bez toho, aby bolo v prejednávanej veci nevyhnutné rozhodovať o splnení ďalších podmienok tejto zodpovednosti, a to protiprávnosti konaní vytýkaných žalovaným inštitúciám a skutočnej existencii škody.

II — *O mimozmluvnej zodpovednosti Spoločenstva v prípade neexistencie protiprávneho konania žalovaných inštitúcií*

A — *Tvrdenia účastníkov konania*

149 Žalobcovia uvádzajú, že francúzske právo, okrem právneho režimu zodpovednosti za zavinenie, pripúšťa rovnako základné právo poškodených na náhradu ich škody na základe zodpovednosti verejných orgánov. Tento režim je založený na ústavných hodnotách rovnosti a solidarity. V tomto rámci francúzsky normotvorca zriadil v roku 1991 zvláštny fond pre odškodnenie osôb nakazených vírusom straty ľudskej imunity v dôsledku transfúzie krvných produktov a v roku 1993 nezávislú komisiu pre odškodnenie obetí iatrogennej formy CJCH v dôsledku liečby rastovým hormónom.

150 Žalobcovia uvádzajú, že judikatúra Spoločenstva nevylúčila zásadu zodpovednosti Spoločenstva bez zavinenia (rozsudok Súdu prvého stupňa z 29. januára 1998, Dubois a Fils/Rada a Komisia, T-113/96, Zb. s. II-125). Tvrdia, že na základe ústavných tradícií spoločných členským štátom a základných práv, ktoré musia inštitúcie Spoločenstva dodržiavať, ak je porušená zásada rovnosti neobvyklým a osobitným spôsobom, je legitímne pripísať zodpovednosť za náhradu škody Spoločenstvu. Žalobcovia pripúšťajú, že je žiaduce, aby o poskytovaní náhrady

založenej na zásade solidarity rozhodovali „politické“ inštitúcie, avšak tvrdia, že je tiež možné priznať túto právomoc súdu Spoločenstva. Poznamenávajú, že Parlament uznesením z 19. novembra 1997 vyzval Komisiu a dotknuté členské štáty k poskytnutiu nevyhnutných finančných prostriedkov ako prejavu ich solidarity s rodinami obetí nvCJCH.

151 Žalobcovia tvrdia, že z dôvodu nákazy ich blízkych pôvodcom infekcie BSE a ich úmrtia na nvCJCH utrpeli škodu výnimočného rozsahu a dosahu. Navyše z dôvodu neurčenia pôvodcu infekcie a zložitosti určiť presný dátum a zdroj nákazy, nemôžu zakladať svoje žaloby o náhradu škody na vnútroštátnom režime zodpovednosti výrobcov alebo distribútorov alebo na režime Spoločenstva. Bolo by teda spravodlivé, aby zodpovednosť za náhradu škody bolo možné pripísať inštitúciám Spoločenstva.

152 Žalované uvádzajú, že mimozmluvná zodpovednosť Spoločenstva v prípade neexistencie protiprávneho konania môže byť založená len vtedy, ak sú spoločne splnené kumulatívne podmienky, a to existencia vzniknutej škody, existencia príčinnej súvislosti a neobvyklá a osobitná povaha predmetnej škody (rozsudok Súdneho dvora z 15. júna 2000, Dorsch Consult/Rada a Komisia, C-237/98 P, Zb. s. I-4549, body 17 až 19). V prejednávanej veci však nie je splnená podmienka týkajúca sa príčinnej súvislosti. Rovnako tak musí byť vylúčená nemajetková ujma rodinných príslušníkov a požadované sumy ako náhrady majetkovej ujmy nie sú odôvodnené a primerané. Komisia rovnako tvrdí, že žalobcovia nepreukázali neobvyklú a osobitnú povahu škody, keď tvrdia, že ak je pravda, že úmrtie je obzvlášť závažnou škodou, nič to nemení na tom, že žalobcovia neodôvodnili, že obete boli vystavené osobitnému riziku odlišnému od rizika, ktorému boli vystavení ostatní spotrebitelia výrobkov z hovädzieho mäsa.

B — *Posúdenie Súdom prvého stupňa*

153 Článok 288 druhý odsek ES ustanovuje povinnosť, ktorá ukladá Spoločenstvu nahradiť škody spôsobené jeho inštitúciami v súlade so „zásadami spoločnými pre právne poriadky členských štátov" bez toho, aby tým obmedzoval dosah týchto zásad len na režim mimozmluvnej zodpovednosti Spoločenstva za protiprávne konanie uvedených inštitúcií. Vnútroštátne právne úpravy mimozmluvnej zodpovednosti umožňujú jednotlivcom, aj keď na rôznej úrovni, v špecifických oblastiach a podľa rôznych podmienok, dosiahnuť na súde náhradu určitých škôd aj v prípade, že nedošlo k protiprávnemu konaniu pôvodcu škody (rozsudky Súdu prvého stupňa zo 14. decembra 2005, FIAMM a FIAMM Technologies/Rada a Komisia, T-69/00, Zb. s. II-5393, body 158 a 159, a Beamglow/Parlament a i., T-383/00, Zb. s. I-5459, body 172 a 173). V prípade, že je škoda spôsobená konaním inštitúcií Spoločenstva, ktorého protiprávnosť sa nepreukázala, mimozmluvná zodpovednosť Spoločenstva môže vzniknúť, pokiaľ sú súčasne splnené podmienky týkajúce sa existencie škody, príčinnej súvislosti medzi škodou a konaním inštitúcií Spoločenstva, ako aj neobvyklej a osobitej povahy predmetnej škody (rozsudok Dorsch Consult/Rada a Komisia, už citovaný, bod 19; rozsudok FIAMM a FIAMM Technologies/Rada a Komisia, už citovaný, bod 160, a rozsudok Beamglow/Parlament a i., už citovaný, bod 174).

154 Bolo však rozhodnuté, že v prejednávanej veci sa existencia príčinnej súvislosti medzi konaním žalovaných, ktoré označili žalobcovia, a nimi tvrdenou škodou nepreukázala. Je preto potrebné nároky žalobcov vzťahujúce sa na mimozmluvnú zodpovednosť Spoločenstva v prípade neexistencie protiprávneho konania žalovaných zamietnuť ako nedôvodné bez toho, aby bolo v prejednávanej veci nevyhnutné rozhodovať o splnení ďalších podmienok tejto zodpovednosti, a to skutočnej existencii škody a jej neobvyklej a osobitnej povahe.

155 Je nakoniec potrebné uviesť, že v prípade neurčenia mimozmluvnej zodpovednosti inštitúcií Spoločenstva nie je Súd prvého stupňa príslušný rozhodovať o poskytnutí

náhrady škody obetiam choroby na základe najmä údajnej zásady solidarity. V každom prípade je potrebné poznamenať, že v prejednávanej veci francúzska vláda v júni 2004 a v januári 2005 žalobcom poskytla „solidárne dávky" z dôvodu škody vzniknutej obetiam a im právnym nástupcom v dôsledku ochorenia nvCJCH. Predmetné náhrady stanovujú sumy z dôvodu náhrady škody spôsobenej každému poškodenému a sumy z dôvodu náhrady škody spôsobenej každému ich rodinnému príslušníkovi.

156 S ohľadom na vyššie uvedené je potrebné nároky žalobcov vzťahujúce sa na mimozmluvnú zodpovednosť Spoločenstva v prípade neexistencie protiprávneho konania žalovaných zamietnuť.

157 Následne je potrebné žalobu v celom rozsahu zamietnuť.

O trovách

158 Podľa článku 87 ods. 2 rokovacieho poriadku účastník konania, ktorý nemal vo veci úspech, je povinný nahradiť trovy konania, ak to bolo v tomto zmysle navrhnuté. Podľa článku 87 ods. 3 však Súd prvého stupňa môže rozdeliť náhradu trov konania alebo rozhodnúť tak, že každý z účastníkov konania znáša svoje vlastné trovy konania, ak účastníci konania nemajú úspech v jednej časti alebo vo viacerých častiach predmetu konania alebo vo výnimočných prípadoch.

159 So zreteľom na okolnosti prejednávanej veci, najmä na skutočnosť, že Komisia a Rada nemala úspech vo väčšine svojich návrhoch o prípustnosti žalôb, je potrebné Komisiu a Radu zaviazať, aby znášali trovy konania vyplývajúce zo žalobných dôvodov týkajúcich sa prípustnosti, ktoré Súd prvého stupňa stanovuje ako jednu štvrtinu celkových trov konania. Žalobcovia znášajú tri štvrtiny trov konania.

Z týchto dôvodov

SÚD PRVÉHO STUPŇA

rozhodol a vyhlásil:

1. **Žaloba sa zamieta ako neprípustná, pokiaľ ide o É. R., O. O., J. R., A. R. a B. P. R.**

2. **V zostávajúcej časti sa žaloba zamieta ako nedôvodná.**

3. **Žalobcovia znášajú tri štvrtiny trov konania. Rada a Komisia znášajú jednu štvrtinu trov konania.**

García-Valdecasas Cooke Labucka

Rozsudok bol vyhlásený na verejnom pojednávaní v Luxemburgu 13. decembra 2006.

Tajomník

E. Coulon

Predseda komory

J. D. Cooke

Obsah

Skutkové okolnosti ..... II - 4930

I — Výskyt bovinnej spongiformnej encefalopatie a nového variantu Creutzfeldt-Jakobovej choroby a opatrenia Spoločenstva a vnútroštátne opatrenia na boj proti týmto chorobám ..... II - 4930

II — Okolnosti vlastné žalobcom a konania začaté pred francúzskymi správnymi a súdnymi orgánmi ..... II - 4936

Konanie a návrhy účastníkov konania ..... II - 4937

O prípustnosti ..... II - 4939

I — O prvom žalobnom dôvode neprípustnosti vychádzajúcom z nepresnosti podstatných skutkových a právnych okolností, na ktorých je žaloba založená II - 4940

A — Tvrdenia účastníkov konania ..... II - 4940

B — Posúdenie Súdom prvého stupňa ..... II - 4941

II — O druhom žalobnom dôvode neprípustnosti založenom na nevyčerpaní vnútroštátnych procesných prostriedkov a na súvislosti s vnútroštátnymi konaniami ..... II - 4942

A — Tvrdenia účastníkov konania ..... II - 4942

B — Posúdenie Súdom prvého stupňa ..... II - 4943

III — O treťom žalobnom dôvode neprípustnosti založenom na premlčaní nároku .. II - 4945

A — Tvrdenia účastníkov konania ..... II - 4945

B — Posúdenie Súdom prvého stupňa ..... II - 4947

O veci samej ..... II - 4950

I — O mimozmluvnej zodpovednosti Spoločenstva za protiprávne konanie žalovaných inštitúcií ..... II - 4950

A — Tvrdenia účastníkov konania ..... II - 4950

1. O protiprávnostiach vytýkaných Rade a Komisii ..... II - 4951

a) O výhrade založenej na zjavne nesprávnych posúdeniach pri riadení krízy BSE ..... II - 4953

b) O výhrade založenej na zneužití právomoci ..... II - 4956

c) O výhrade založenej na porušení zásad legitímnej dôvery a správneho úradného postupu ..... II - 4957

2. O existencii škody ..... II - 4958

3. O existencii príčinnej súvislosti ..... II - 4960

B — Posúdenie Súdom prvého stupňa ..... II - 4964

1. Pokiaľ ide o dátumy nákazy obetí a inkubačnú dobu choroby .... II - 4967

2. O existencii príčinnej súvislosti medzi uplatňovanými škodami a konaniami, ktoré sa vytýkajú Rade a Komisii ..... II - 4969

a) O údajnom oneskorenom zákaze používania mäsovokostnej múčky ..... II - 4970

b) O údajnom oneskorenom stanovení zákazu používania ŠRM II - 4974

c) O ďalších konaniach vytýkaných Rade a Komisii ..... II - 4978

3. Návrh ..... II - 4979

II — O mimozmluvnej zodpovednosti Spoločenstva v prípade neexistencie protiprávneho konania žalovaných inštitúcií ..... II - 4980

A — Tvrdenia účastníkov konania ..... II - 4980

B — Posúdenie Súdom prvého stupňa ..... II - 4982

O trovách ..... II - 4983